

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Kanton Sarajevo
Općina Hadžići

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina
Sarajevo Canton
Municipality of Hadžići

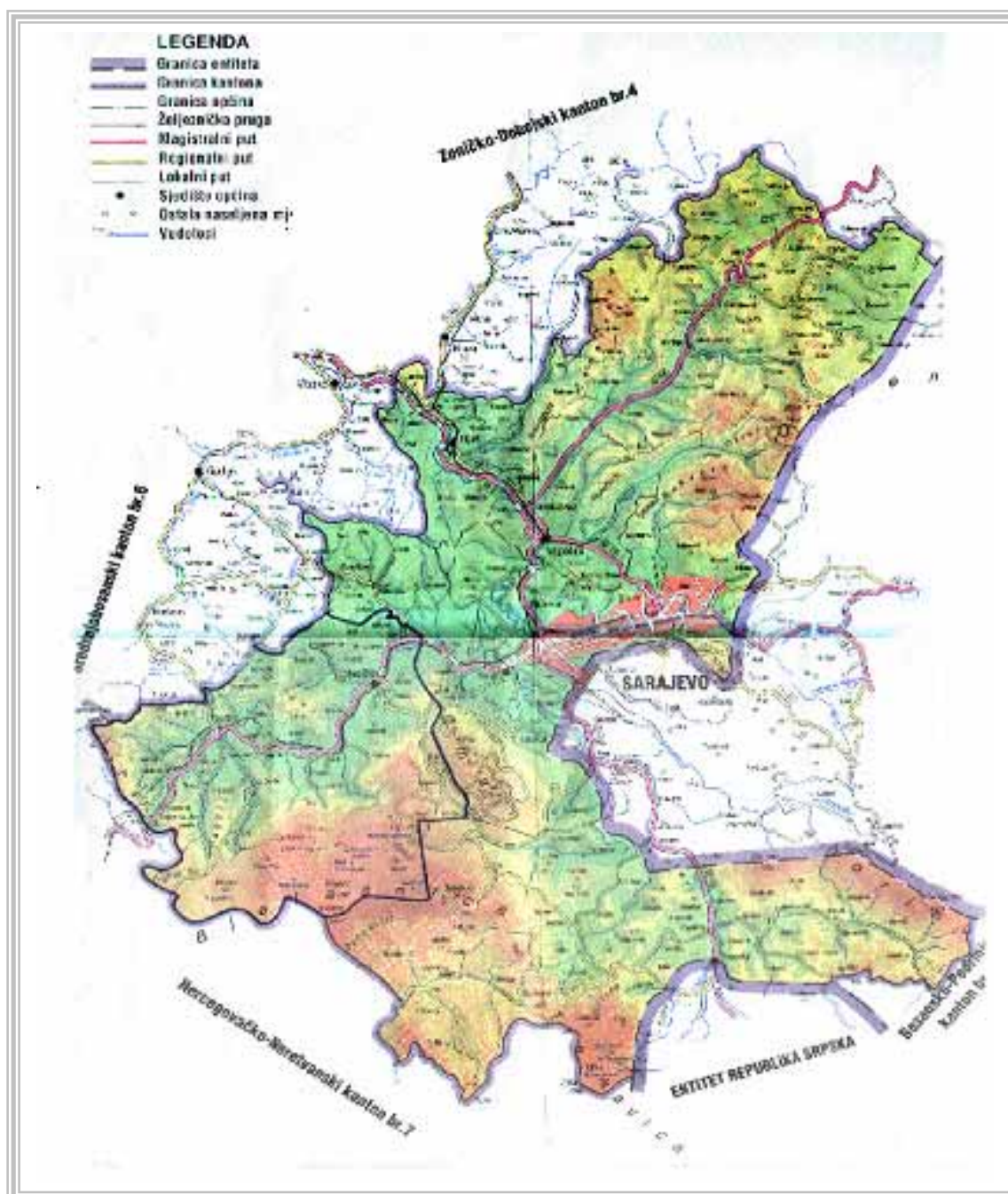
STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE HADŽIĆI ZA PERIOD 2011 - 2015. GODINE

Hadžići, decembra 2010. godine

Općina Hadžići, ul. Hadželi br. 114, 71240 Hadžići
Telefon: ++387-33-475-901; ++387-33-475-904; Fax: ++387-33-475-952
Web stranica: www.hadzici.ba e-mail: ohadzici@bih.net.ba

S A D R Ź A J:

1. Uvod	4
2. Hadžići kroz historiju	4
3. Socioekonomska analiza Općine Hadžići	5
3.1. Geografski položaj i prirodni resursi	5
3.2. Stanovništvo i ljudski resursi	7
3.3. Privreda Općine	9
3.4. Budžet Općine	13
3.5. Infrastruktura	14
3.6. Snabdijevanje energentima	16
3.7. Vodovod, kanalizacija i komunalna higijena	16
3.8. Prostorno planiranje	22
3.9. Ekologija	22
3.10. Obrazovanje	23
3.11. Zdravstvo i socijalna zaštita	25
3.12. Kultura i sport	27
3.13. Lokalna uprava i njeni partneri	32
3.14. Civilna zaštita	35
4. SWOT analiza	35
4.1. Snage	35
4.2. Slabosti	36
4.3. Šanse	37
4.4. Opasnosti	37
5. Vizija razvoja Općine Hadžići	38
6. Strateška opredjeljenja sa operativnim ciljevima	38
7. Strateška opredjeljenja sa operativnim ciljevima i konkretnim projektima	39
8. Anexi Strategije razvoja	
8.1. Lista konkretnih projekata za realizaciju u periodu 2011. – 2015. godine	46

Vizija razvoja Općine Hadžići

Općina Hadžići će težiti razvoju koji će obezbjediti uslove za izgradnju industrijsko energetske i turističke kapaciteta, proizvodnju zdrave hrane uz poštivanje svih standarda zaštite životne sredine sa ciljem da postane ekološki zaštićena općina, ugodna za život svih njenih stanovnika.

1. UVOD

OSCE Misija za Bosnu i Hercegovinu u proljeće 2009. godine je pokrenula Inicijativu „LOKALNO JE PRIMARNO“. U sklopu pomenute Inicijative, a bazirano na dogovoru sa Općinskim načelnikom Općine Hadžići, dogovoreno je da se pristupi izradi Strategije razvoja Općine Hadžići za period 2011. – 2015. godina.

Na Osmoj sjednici Općinskog vijeća Hadžići, održanoj 08.05.2009. godine ova Inicijativa je jednoglasno podržana od strane općinskih vijećnika, koji su usvojili Odluku o prihvaćanju Inicijative „LOKALNO JE PRIMARNO“ i pristupanju izradi Strategije razvoja Općine Hadžići za period 2011. – 2015. godina.

Navedena Odluka pod brojem: 01-01.2-4984/09 objavljena je u „Službenim novinama Kantona Sarajevo“, broj: 18/09 od 05.06.2009. godine.

U skladu sa naprijed navedenom Odlukom Općinski načelnik je donio Rješenje o imenovanju Komisije za izradu Strategije razvoja Općine Hadžići za period 2011. – 2015. godine (u nastavku: Komisija). Članovi Komisije dolaze iz reda zaposlenih u općinskoj administraciji, vijećnika i predstavnika građana.

Sveobuhvatnom analizom postojećeg stanja u svim oblastima života, Komisija je utvrdila strateška opredjeljenja i operativne ciljeve kao najracionalnija rješenja budućeg razvoja Općine. Ovaj materijal treba posmatrati kao „živu materiju“ koja se treba nadograđivati, ažurirati i nadopunjavati novim razvojnim projektima u skladu sa potrebama i mogućnostima Općine.

2. HADŽIĆI KROZ HISTORIJU

Na današnjem prostoru Općine Hadžići u razdoblju prahistorije, postojala je primarna komunikacija koja je dolinom rijeke Neretve išla u istočnu BiH. Antička komunikacija koja je ovdje uspostavljena u II. stoljeću n.e. pratila je prahistorijsku prethodnicu. Na teritoriji današnje Općine Hadžići uočljivo je da su prahistorijska naselja (gradine) bila smještena na obroncima Ormanja, Bjelašnice i Igmana te u dolini rijeke Zujevine. Od arheoloških lokaliteta izdvajaju se hronološki ne definisani u Tinovu brdu, Gradelju i Gradini (Gradac).

U srednjem vijeku današnje područje Općine Hadžići prvobitno bilo je u sastavu Župe Lepenice. Postojanje male Župe Smucke u okviru Lepenice može se tumačiti raspadom velikih župskih oblasti na manje. Ovaj prostor se nalazio od XII stoljeća pod vlašću bos. Bana. Kasnije tokom XIV stoljeća donacijama vladara ova oblast dolazi pod upravu porodice Kosača, ali u nekim mjestima dalje egzistira vlast bosanskih vladara (Gradac i Smucka). Kroz današnju Hadžićku komunu postojala je prirodna veza srednje Bosne i Dubrovnika. Zbog toga postoji više tranzitnih carina, od kojih je jedna bila Raštelica (ital.carina). Arheološki podaci govore o postojanju dva srednjovjekovna grada a to su: Gradac kod Hadžića i Tuhelj kod Tarčina. Za njih P.Andelić tvrdi da su bili centri manjih upravnih jedinica. Za Tuhelj se tvrdi da se može identifikovati sa današnjim naseljem Smucka. Gradac se u izvorima pominje 1355. godine i 1378. godine u vezi sa carinom bosanskom. Dolaskom osmanlija i razvoja Sarajeva, Smucka gubi značaj raskrsnice, a javlja se Pazarić kao najvažnija raskrsnica. Sam naziv upućuje na malo trgovište sa nekoliko

hanova. Današnji Pazarić nastaje nakon izgradnje željezničke pruge Sarajevo - Metković. Pored hanova u Pazariću postojali su hanovi Japalaka u Tarčinu, jedan u Raštelici i oko naselja Breze u Donjim Hadžićima.

Na užem prostoru Hadžića formira se naselje tek u osmanlijskom periodu i to u Donjim Hadžićima, mada postojanje Margetinog groblja sa stećcima u centru današnjih Hadžića upućuje na postojanje naselja u srednjem vijeku. Prvi pomen imena Hadžići nalazimo tek 1688. godine u topografskoj karti župe Smucke. Tokom XVIII stoljeća Hadžići postaju sjedište džemata (seoske Općine) pod nazivom Hadželi. U današnjem obliku kao naselje, Hadžići se razvijaju u austrougarskom periodu. U privrednom i tranzitnom pogledu Hadžići dobivaju na značaju poslije izgradnje željezničke pruge Sarajevo - Metković 1891. godine. Preko Metkovića izvozila se rezana građa iz hadžičke pilane, koja je bila jedna od jačih u okolini Sarajeva. Pored pilane postojala je i Šprungova krečana koja je imala značaj za razvoj građevinske industrije. U urbanom pogledu, pored objekata iz oblasti industrije i željezničkog saobraćaja (pilane, željezničke stanice) niču i stambeni objekti. Svoj današnji izgled Hadžići dobivaju između dva svjetska rata, pogotovo u periodu poslije drugog svjetskog rata kada je nastavljena izgradnja započeta u austrougarskom periodu. U toku izgradnje Hadžići postaju urbana sredina i administrativni lokalni centar.

Najvažniji ostaci antičke kulture nađeni na terenu Općine Hadžići su dva epigrafska spomenika sa natpisima. Jedan je pronađen u Ljubovčića potoku kod Pazarića, drugi u Gracu kod Hadžića. Epigrafski spomenik sa natpisom nađen je u septembru 1892. godine na obali malog Ljubovčića potoka u blizini džamije, a sada se nalazi u blizini Zemaljskog muzeja u Sarajevu. Pronašao ga je Karl Pač, čuveni sarajevski arheolog i naučno ga je obradio u Glasniku Zemaljskog muzeja za 1894. godinu knjiga 6. Original teksta prvog epigrafskog spomenika iz Pazarića sa uobičajenog latinskog jezika glasi: "Bogovima manima titus Aurelius satuvninus aureliji Aumrieioni najpobožnijoj ženi zaslužnoj i sebi za života postavio spomenik koja je živjela 29 godina i 4 mjeseca"

Po svom geografskom položaju, te prirodnim i kulturno - historijskim potencijalima Hadžići su stekli sve preduslove da izrastu u jedan zaista primamljiv i atraktivan turistički centar. Tu se prije svega misli na razvoj zimskog turizma kao i njegovanje kulturno-historijske baštine naroda ovog kraja (seoski turizam).

3. SOCIOEKONOMSKA ANALIZA OPĆINE HADIĆI

3.1. Geografski položaj i prirodni resursi

Područje općine Hadžići prostire se od 43° i 41' do 43° i 52' s.g.š, a po geografskoj dužini se prostire od 18° do 18° 22' i.g.d. Najjužnije tačke općinskog područja su vrhovi Bjelašnice: Vukovo polje, Mali Visin, Javorak i Krvavac, a najsjevernije Batalovo brdo i Miševići. Najistočnija tačka je Veliko polje na Igmanu, a najzapadnija Veliko šljeme (1543 m nadmorske visine). Najveću nadmorsku visinu općine ima vrh Krvavac (2062 m), a najniža tačka općine je Mostarsko raskršće (513 m). Ovo područje nalazi se jugozapadno od Sarajeva i Sarajevskog polja. Ukupna površina općinskog područja Hadžići je 27.326 hektara ili 273,26 km², na kojoj su smještena 62 naseljena mjesta.

Sa istočne i sjeveroistočne strane Općina Hadžići graniči sa općinom Ilidža, sa sjeverne i sjeverozapadne sa općinom Kiseljak, sa jugozapadne strane sa općinom Konjic i sa južne strane sa općinom Trnovo.

Reljef

U reljefnom pogledu općina Hadžići je veoma raščlanjena, gdje prevladavaju brojni morfološki oblici. Osnovne karakteristike reljefa čine jasno izdvojene tri kotline od kojih je najveća Hadžićka kotlina otvorena prema Sarajevskom polju. Pazarićka kotlina je uokvirena sa sjeverne strane Ormanjem, sa juga Bjelašnicom, sa zapada Osenikom, a sa sjeveroistočne strane sutjeskom Gradac je odvojena od Hadžićke kotline, kroz koju protiče rijeka Zujevina. Tarčinsku kotlinu sa zapadne strane uokviruje Ivan sedlo, sa južne strane obronci Bjelašnice, sa istočne strane prevoj Osenik i sa sjeverne strane padine Tmora i Sevida. Između Tmora i Sevida Bjela rijeka je usjekla duboki kanjon u pravcu sjevera zvanim Tuhelj, gdje se u Sastavcima sastaju sa Crnom rijekom i time nastaje rijeka Lepenica.

Klima

S obzirom na reljef i geomorfološke karakteristike, područje općine Hadžići izloženo je veoma različitim klimatskim uslovima. U nižim dijelovima područja općine klima je dolinsko-kotlinska, a na Igmanu i Bjelašnici ona je planinska. Prosječna godišnja temperatura u Hadžićima je oko 8,5°C a na Igmanu 4,5°C. Prosječna temperatura vazduha (jula mjeseca) u Hadžićima je 18°C, a na Igmanu 13,7°C. Najniže prosječne temperature (u januaru mjesecu) u Hadžićima je -2°C, a na Igmanu - 4,7°C. Srednji broj dana sa mrazovima je 102, jesenji mrazovi nastupaju u oktobru a kasni proljetni traju sve do aprila, mada u tome može biti i znatnih odstupanja. Prosječne godišnje padavine u Hadžićima iznosi oko 930 mm dok na vrhovima Bjelašnice i Igmana iznose 1245 mm.

Hidrografija

Visoki katovi glacijalnog reljefa karakterišu sniježnice bez izvora, a na srednjem katu kraškog reljefa nalaze se izvori. Izvori nastaju na dodiru propustljivih stijena krečnjaka i manje propustljivih dolomita, kristalnih škriljaca i kiše.

Najveći riječni tok općine Hadžići je rijeka Zujevina koja izvire ispod sjeverozapadnih obronaka Bjelašnice izvorom potoka Kradenik. Njene desne pritoke su Ljubovčica, Krupa i Žunovnica, a lijeve su Pazarićki potok, Vihrica i Rakovica. U tarčinskoj kotlini spajanjem rijeka Bjelašnica i Korča nastaje Bijela rijeka u koju se ulijevaju potoci Mlavica i Kalašnica.

Planinska jezera

Lokavsko jezero je smješteno ispod visa Vlahinje. Ono ima oblik elipse. Duži promjer ima od 100 do 120 m, a kraći oko 60 m. Najveća dubina veća je od jednog metra. Sa svih strana je obraslo šašom. Stočari to mjesto nazivaju "jezero bez dna" i o njemu pričaju razne legende. Služi za napajanje stoke za stočare iz Pazarića i Lokava. Kalajli jezero se nalazi kod Opančaka u sjeverozapadnom dijelu planine. Prema pričanju stočara jezero je duboko i stalno ima vode. Lokvi ima na više mjesta, ali brzo presuše u ljetno doba. U Resniku se nalazi jedan izvor koji ima kiselkast okus, u kanjonu Tuhelja ima izvora sa relativno toplom vodom.

Biljni i životinjski svijet

Živi svijet (flora i fauna), a područje općine Hadžići, sastoji se od većeg broja eko sistema u užem sistemu. Primarni eko sistem ovog područja jesu šume, koje se u zavisnosti od uslova i klime, odnosno nadmorske visine, javljaju u odgovarajućih visinskim pojasevima kao klimatogeni pojasevi eko sistema. Šumske sastojine sa crnom johom, hrastom, lužnjakom i običnim grabom pokrivaju najniže dijelove pored Zujevine, na prostoru od Blažuja do Hadžića.

Najniži pojas podnožja planine Igmana i Bjelašnice pokrivaju šikaraste listopadne šume hrasta kitnjaka i običnog graba. Ipak od drveća najčešći su hrastovi kitnjak, medunac, obični crni grab, crni jasen, glog, crna bazga, ruj i druge.

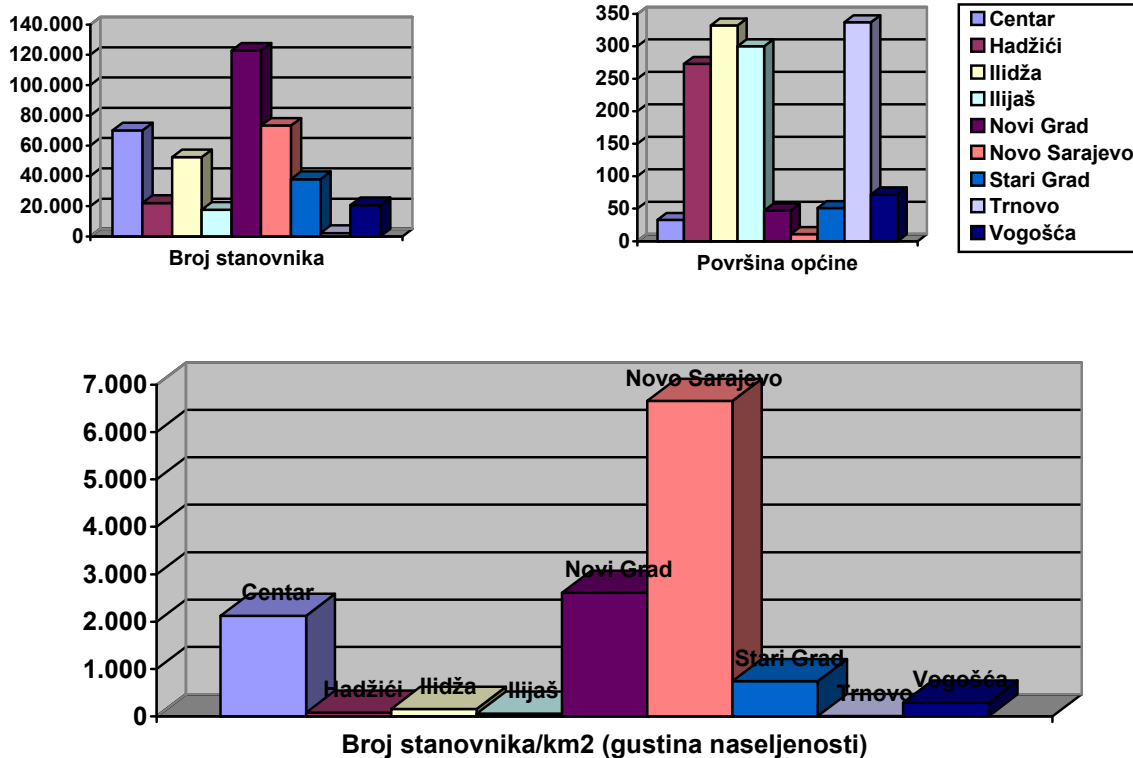
Iznad najnižeg hrastovo-grabovog pojasa diže se snažan pojas bukve koji se Bjelašnici dijeli na tri dijela: pojas brdske bukove šume, pojas bukve i jele i pojas pretplaninske bukove šume. Vegetacijski pokrivač Igmana i Bjelašnice ima velike prostore pašnjaka na kojima raste stočna trava za ispašu. Na Igmanu i Bjelašnici ima više endemičnih biljaka, vrsta trava i drvo zvano sarajevska udovica. Na osnovu podataka o lovištu "Ormanj" obitavaju slijedeće vrste divljači: srne, medvjedi, zečevi, lisica i divlja svinja, a od pernate divljači: fazan, lještarka, šljuka i divlji golub.

3.2. Stanovništvo i ljudski resursi

Na području Općine Hadžići, na površini od 273,26 km² u 1991. godini živjelo je 24.200 stanovnika, a prema trenutnim procjenama broj stanovnika je oko 28.000.

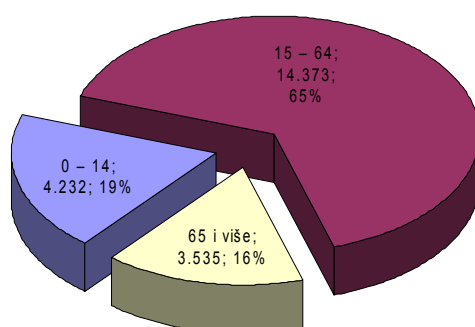
Procjena broja stanovnika se bazira na podacima o prirodnom priraštaju i podacima o izbjegliom stanovništvu koje se trajno naselilo na područje općine i drugim dostupnim podacima.

Broj stanovnika Kantona Sarajevo po općinama, površini i gustini naseljenosti – prema statističkim podacima

Općina	Broj stanovnika	Površina općine	Gustina naseljenosti (stanovnika/km ²)
Centar	70.143	33	2.125
Hadžići	22.140	273	81
Ilidža	52.374	332	157
Ilijaš	17.572	300	59
Novi Grad	122.737	47	2.611
Novo Sarajevo	73.268	11	6.661
Stari Grad	37.917	51	743
Trnovo	2.182	337	6,5
Vogošća	20.697	72	287

Starosna struktura stanovništva:

Prirodno kretanje stanovništva po mjestu prebivališta
za period januar – oktobar 2007. godine (rođeni)

OPĆINA	Ukupno rođeni	Živorodeni			Mrtvorodeni
		Ukupno	Po spolu		
			Muški	Ženski	
Centar	438	487	262	225	2
Hadžići	222	238	119	119	0
Ilidža	490	542	256	285	5
Ilijaš	167	183	88	95	1
Novi Grad	921	1038	519	529	5
Novo Sarajevo	441	491	268	223	3
Stari Grad	257	289	152	137	0
Trnovo	10	8	4	4	1
Vogošća	194	208	112	106	2
Kanton Sarajevo	3.140	3.484	1.750	1.724	21

Prirodno kretanje stanovništva po mjestu prebivališta
za period januar – oktobar 2007. godine (umrli)

OPĆINA	Ukupno	Umrli		Od toga	
		Po spolu		Umrla dojenčad	Nasilne smrti
		Muški	Ženski		
Centar	569	254	315	9	16
Hadžići	152	68	84	2	4
Ilidža	359	208	151	2	15
Ilijaš	112	53	59	-	5
Novi Grad	751	379	372	4	23
Novo Sarajevo	535	278	257	3	21
Stari Grad	366	183	183	1	6
Trnovo	13	8	5	-	-
Vogošća	127	67	66	1	5
Kanton Sarajevo	2.984	1.492	1.492	22	95

3.3. Privreda Općine Hadžići

U Općini je tokom 2009. godine zabilježen značajan porast obima proizvodnje, što se posebno odnosi na porast prehrambene industrije, drvo - prerađivačke industrije, građevinarstva, a zabilježena su pozitivna kretanja u oblasti turizma.

3.3.1. Industrijska proizvodnja

Razvoj prehrambene industrije je prepoznat kao jedan od najznačajnijih potencijala, a prije svega što raspolaže značajnijim potencijalima i resursima za uspješnu primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Općina već raspolaže značajnim instaliranim kapacitetima za preradu i proizvodnju hrane. Problem je nekontrolirani uvoz hrane i to uglavnom sumnjivog kvaliteta. Stavljanjem pod kontrolu uvoza hrane, kao i većim podsticajnim mjerama, prije svega za poljoprivredne proizvođače, uticalo bi se na povećanje proizvodnje, te bi se samim tim osigurale i značajne količine sirovina za potrebe prehrambene industrije čime bi ova privredna grana dobila mjesto koje zaslužuje u razvoju privrede, a samim tim i u razvoju Općine. Pritisци na okoliš nastaju od korištenja repromaterijala, ambalaže i otpadaka hrane u domaćinstvima, što prije svega, proizvodi pritisak na ljudsko zdravlje, tlo, vodu, zrak i prostor. Nosioци prehrambene industrije u Općini su „Coca – Cola Beverages“ BiH d.o.o, „Akova group“, „Argeta“, „Teloptić“ – mljekara, „Sinalco“, kao i samostalni poljoprivredni proizvođači.

Drvo - prerađivačka industrija je, uz prehrambenu industriju, u prednosti u odnosu na ostale grane industrije, jer se u potpunosti može osloniti na domaću vlastitu sirovinu. Pored proizvodnje stolarije, pločastog namještaja i tapeciranog namještaja, veliku ulogu imaju i pilane gdje se stvaraju velike količine drvnog otpada koji se koristi kao energent ili u proizvodnji briketa. Da bi se spriječile neželjene emisije u radnu sredinu i okoliš potrebno je inovirati postojeće tehnologije.

Kao nosioce ove grane industrije u Općini mogu se prepoznati „Maomex“, „Sabix“, „Begex“, te određeni broj malih pilana.

Građevinarstvo je bilo zastupljeno sa jakim građevinskim firmama (Ingrap, Hidrogradnja – kamenolom) koje su sad u nezavidnom položaju uslijed ratnih razaranja od kojih se nisu još oporavili, kao i nedostatka investicija u ovoj oblasti. Općina se nalazi u velikom zamahu što se tiče investicija, tako da se tokom narednih godina očekuje i jačanje građevinske operative na ovim prostorima i upošljavanjem većeg broja radnika.

Za rast industrijske proizvodnje na Općini treba otkloniti i određene prepreke, a to su prije svega siva ekonomija, nezaštićenost domaće proizvodnje, nedostatak zakonske regulative, nedostatak većih investicija i slično. Velika pažnja se treba posvetiti i certifikaciji privrednih subjekata koji gravitiraju na Općini Hadžići, jer je do danas prema standardima ISO 9001:2000 i ISO 14001:1996 certificirana jedino „Coca – Cola Beverages“ BiH i „Amarin – Trade“.

Glavni distributeri energenata i energije na području općine su JP „Elektroprivreda BiH“ i „Elektrodistribucija“ Sarajevo, „Sarajevogas“, „Toplane“ i „Sarajevošume“. Hadžići su dosta ruralna sredina sa dosta seoskih domaćinstava koja koriste kao energent drvo, tako da se dosta drveta za ogrijev obezbijedi iz vlastitih šumskih gazdinstava. Po nekim procjenama preko 70% domaćinstava koristi drvo i ugalj kao osnovni energent. U 2006. godini u Hadžićima je distribuirano 2.138,332 Sm³ prirodnog gasa, od čega 356.171 Sm³ otpada na potrošnju domaćinstava, a ostalo je potrošnja velikih kupaca i male privrede.

Na području Općine, u funkciji je 7 benzinskih pumpi, te je prisutna tendencija porasta potrošnje tečnih goriva.

U općini postoji tendencija opadanja potrošnje čvrstih energenata, što je rezultat širenja gasnog sistema, te upotrebe prirodnog gasa kao ekološki najčistijeg energenta, tj. energenta koji ima najmanji štetan uticaj na okolinu.

3.3.2. Poljoprivredna proizvodnja

Prema iskustvima nekih razvijenih područja poljoprivredna djelatnost može se uspješno i rentabilno organizirati u samom zaleđu velikih potrošačkih centara u biljnoj i animalnoj proizvodnji. U kontekstu ovih postavki i postojećih agro - ekoloških uslova smatramo da Općina Hadžići ima realne uslove za intenziviranje određenih poljoprivrednih djelatnosti.

U poslijeratnom periodu revitalizacija ukupne privrede općine Hadžići postaje primarni cilj, a posebno revitalizacija agrara. Zbog povoljnih agro - ekoloških uvjeta za poljoprivredu (zemljište, obnovljeni stočni fond, mehanizacija, klimatski uvjeti, raspoloživa radna snaga, itd.). U postojeće prednosti možemo ubrajati i: geografski položaj, blizina Sarajeva kao velikog potrošačkog centra, razvijena komunalna infrastruktura, razvijen prerađivački centar („Teloptic“, „Coca Cola“, „Boletus“, „Akova“ itd.), odlični uslovi za razvoj turizma, mogućnost organske proizvodnje hrane, itd.

Projekcija razvoja poljoprivrede na Općini Hadžići u izboru metoda i strateških opredjeljenja ima pristup koji nije opterećen beživotnim teoretskim obrazloženjima. Ona polazi od osnovnih postavki i podrazumijeva:

- mogućnost obezbjeđenja radnog mjesta za poljoprivrednog proizvođača, odnosno odgovarajući egzistencijalni prihod poljoprivrednog domaćinstva.

Osnovne pretpostavke ovakvog koncepta i prijedlog mjera apsolutno favorizuju:

- robnog specijaliziranog i
- robnog mješovitog proizvođača.

Postojeća poljoprivredna proizvodnja na općini Hadžići u ovom momentu uglavnom je naturalna i nije tržišno orijentirana. Nju je potrebno određenim mjerama stimulisati i prevesti u robnu proizvodnju. Ovakva proizvodnja ovisit će od ukupnog agrarnog ambijenta u F BiH i BiH u cjelini. Međutim, ambijent u ovoj proizvodnji daje mikro-okruženje, iako je u velikoj mjeri uslovljena makro-okruženjem (F BiH i BiH u cjelini).

Zbog značaja poljoprivrede za Općinu Hadžići, urađen je planski dokument „Mogućnosti razvoja poljoprivrede Općine Hadžići, 2005. – 2010. godine“.

U definisanju i identificiranju predloženih pravaca i modela proizvodnje u velikoj mjeri, pored specijalista Poljoprivrednog instituta, dragocjene upute dobivene su od strane rukovodstva i stručnog kadra Općine Hadžići, Zemljičarske zadruge Hadžići, involvirane organizacije «Nešto više», eksperata iz oblasti agro - ekonomije i drugih učesnika u ovoj Strategiji.

Krajnji cilj strategije je:

- Uspostavljanje robne poljoprivredne proizvodnje na temelju predloženih proizvodnji i implementacija predloženih projekata;
- Osposobljavanje poljoprivrednog proizvođača i njegovo transformisanje za efikasnu i konkurentnu proizvodnju u okviru agro-ekoloških i prirodnih mogućnosti Općine Hadžići.

Korektna i dosljedna realizacija naznačenih ciljeva zahtijeva da se postignu i njihovi slijedeći prateći zadaci:

- Očuvanje okoliša, zaštita ukupnog područja općine kao ekološke zone u tom kontekstu i organske proizvodnje hrane (rehabilitovati Općinu Hadžići kao zagađivača zemljišta, vode i vazduha i skinuti hipoteku prostora izražene radioaktivnosti);
- Stvaranje ambijenta za postojanje i djelovanje osnovne dvije poljoprivredne poluge: Poljoprivredne zadruge i Udruženja poljoprivrednih proizvođača Općine Hadžići;
- Racionalno korištenje stimulativnih finansijskih sredstava kroz njihovo usmjeravanje samo u predloženom modelu robne proizvodnje (Posticaji na nivou Kantona Sarajevo i F BiH podstiču ukupnu proizvodnju do usvajanja Zakona o poljoprivredi, kada će se podsticati samo robna proizvodnja);
- Aktiviranje procesa zapošljavanja, ne samo u oblasti robne poljoprivredne proizvodnje, već i njenih komplementarnih oblasti;
- Racionalno profiliranje domaćeg (općinskog) bilansa hrane kroz rast njegove vrijednosti u organskom smislu i uspostavljanje tržišta za vlastite proizvode.

Dakle, nužne su provedbe predloženih mjera, angažman i odgovornost navedenih subjekata.

Nije realno očekivati da će ovaj dokument sam po sebi riješiti pitanje revitalizacije agrara Općine Hadžići. Za njegovu realizaciju neophodno je iskazati odlučnost, finansijsku potporu, te obezbijediti načine praćenja i kontrole predviđenih mjera.

Povoljna komponenta za agrarni razvoj Općine Hadžići jeste struktura poljoprivrednog posjeda, bez obzira na izraženu usitnjenost i fragmentiranost koja često ograničava izbor proizvodnje i primjenu suvremenih tehnoloških postupaka. Ovaj nedostatak nužno je pravilnom orijentacijom pretvoriti u prednost koju Općina Hadžići sa stanovišta ekologije, organske proizvodnje hrane i ostalih navedenih aspekata može ostvariti.

U strukturi zemljišnih površina veliki udio otpada na šumsko zemljište (16.854 ha), livade (1.870 ha) i pašnjake (4.369 ha), dok su skromni potencijali u površinama oranica i bašta (2.567 ha), neplodnog zemljišta (1.305 ha).

Dosadašnji načini korištenja ovih površina izraženi u prinosima pojedinih kultura (žitarica) nisu zadovoljavajući (2,5 t/ha), ne osiguravaju dovoljno proizvoda za profitabilnu proizvodnju. Od ukupnih površina samo se 109 ha koriste za proizvodnju žitarica (ječam, zob, kukuruz, pšenica i raž), što je znak vrlo ekstenzivne proizvodnje. U proizvodnji povrtnih kultura angažovane su nešto veće površine (453 ha), od čega dominira proizvodnja merkatilnog krompira (300 ha) i sa prinosima su na prosječnim vrijednostima bližeg okruženja (F BiH). Jasno je da je zemljište za proizvodnju žitarica ograničavajući faktor konvencionalnog karaktera i da nije moguće bilo kojim agrotehničkim mjerama težiti približavanju prinosa, koji će u konvencionalnom smislu biti konkurentan.

Proizvodna orijentacija i strateška opredjeljenja upravo su pozicionirana na ovom «naizgled» ograničavajućem razvojnom faktoru Općine Hadžići.

Osnovne prednosti proizvodnog prostora općine su velike proizvodne površine, apsolutno čistog i nezagađenog zemljišta, uspostavljena infrastruktura, putna mreža, elektrifikacija, vodovod itd. Nedostaci proizvodnog područja odnose se uglavnom na usitnjenost poljoprivrednog prostora, dok se na ostale interne slabosti (nedostatak tradicije za tržišnom proizvodnjom, nepovoljna starosna struktura itd.) može pozitivno izmijeniti, prije svega implementacijom ove Strategije. Voćarska proizvodnja je također posljednjih godina značajno obnovljena. Dominiraju nasadi jabuka (12.000 sposobnih za rod), kruške 4.700, šljive 5.100 itd. Prinosi voćnih kultura su ispod prosječnih vrijednosti okruženja.

Stočni fond djelimično je obnovljen (2.500 krava, 3.600 ovaca, 320 koza, 90.000 peradi, 1.300 košnica pčela). Nažalost, u obnovi stočnog fonda nisu poštovani principi adekvatnog odgovarajućeg pasminskog sastava niti opće i pasminske rejonizacije stočnog fonda. Nužno je navesti da je mljekarska industrija «Milkos» Sarajevo u proteklom periodu djelovanja destruktivno uticala na razvoj stočarstva ove općine, pa i Kantona u cjelini.

Navedena trenutna pozicija u oblasti stočarstva predstavlja zapreku u bržoj implementaciji mjera koje će se predložiti za revitalizaciju stočnog fonda, ukoliko se ne preduzmu mjere logističke i finansijske podrške, te kontrole instrumenata za provedbu tih mjera.

Zabrinjava podatak da je najveći broj proizvođača koji posjeduju 1-2 krave, a da je onih od 3-8 grla, relativno malo. Nešto je povoljnija struktura sa uzgojem ovaca.

Stočni fond je relativno dobro raspoređen (prema podacima Stručne službe Općine Hadžići) čime postoje dobre pretpostavke da se na svim postojećim mjesnim zajednicama formiraju robni proizvođači biljne i animalne proizvodnje, posebno proizvođači mlijeka i mesa.

Mehanizacija i objekti predstavljaju jedan od osnovnih uslova za uspostavljanje robne proizvodnje. Na ukupnom prostoru Općine Hadžići evidentirano je 150 - 200 pogonskih mašina, od kojih posebno ističemo 4 kombajna za žetvu i 90 traktora. Savremenijih objekata je oko 30, što je također dobra pretpostavka za formiranje robne specijalizirane ili robne mješovite proizvodnje.

Predložena projekcija proizvodnje poljoprivrednih proizvoda u svježem i prerađenom obliku ima dugoročno svoje mjesto, prije svega na lokalnom tržištu. Prema našim prognozama do 2010. god. poljoprivredna proizvodnja budućih robnih proizvođača Općine Hadžići usmjerit će se na:

- 70 % proizvodnja poljoprivrednih sirovina za prehrambenu industriju („Milkos“ Sarajevo, „Akova Impeks“, „Boletus“ Binježevo, itd.),
- 10 % proizvodnja za tržište BiH,
- 5 % proizvodnja za izvoz (ljekovito bilje, malina i med),
- 15 % proizvodnja za lokalno tržište.

Plasman dijela poljoprivredne proizvodnje (prije svega robne proizvodnje) organizirat će se putem Zemljoradničke zadruge. Snabdijevanje budućih farmera (robni proizvođača) sa sirovinama, repromaterijalima, opremom i drugim uslugama organizirat će se također putem Zemljoradničke zadruge Tarčin.

3.4. Budžet Općine Hadžići

Analizirajući budžete Općine kroz duži period može se konstatovati da je prisutan trend rasta budžeta u periodu od 2003. do 2008. godine. Budžet se uvećao za nešto više od tri puta. Karakteristika ovog perioda je stabilan i razvojni budžet.

Izvršenje budžeta za period 2006 – 2009. godine

Izvršenje rashoda	2006	2007	2008	2009
Ukupno izvršenje budžeta	8.580.732,84	8.962.786,82	11.008.634,08	7.003.414,24
Ukupni tekući rashodi	3.435.598,17	3.534.856,15	3.822.537,33	3.507.103,12
Ukupni kapitalni rashodi	4.787.800,38	5.326.674,55	7.053.338,37	3.296.657,41
Ukupni rashodi	8.223.398,55	8.861.530,70	10.875.875,70	6.803.760,53
Suficit	357.334,29	101.256,12	132.758,38	199.653,71

Na osnovu podataka iz navedene tabele može se zaključiti da je veći dio budžeta Općine Hadžići implementiran za kapitalne projekte i to: sanacija i izgradnja puteva, projekti vodosnabdijevanja, javna rasvjeta, izgradnja sportskih ploha i drugi kapitalni projekti.

U 2008. godini zabilježen je pad budžetskih prihoda u odnosu na prethodni period zbog opće krize i recesije, a posebno zbog umanjenja budžetskih prihoda Kantona Sarajevo, što se negativno odrazilo na budžete pripadajućih općina. U skladu sa Zakonom o Budžetima u Federaciji Bosne i Hercegovine obavezno je trogodišnje planiranje prihoda i rashoda koje općini i budžetskim korisnicima stvara okvir za srednjoročno planiranje, posebno kapitalnih projekata.

3.4.1. Kontrola rashoda

Uvođenjem pravilnog sistema budžetskog izvještavanja i kontrolnih mjera, sva budžetska sredstva se troše u skladu sa budžetskim planom. Uspostavljeno tromjesečno izvještavanje o realizaciji budžeta prati zakonske zahtjeve, izvještaji su transparentni i sadrže pravilno napisan narativni dio. Isti se redovno dostavljaju Općinskom Vijeću i dostupni su građanima preko zvanične web stranice.

Danas općina redovno prati sve obaveze i potraživanja i troši budžetska sredstva u skladu sa budžetskim planovima, koji se uvijek donose na vrijeme, to jest prije kraja tekuće godine, zajedno sa Odlukom o izvršenju budžeta.

3.4.2. Budžetski dokument

Budžetski dokumenti i izvještaji o izvršenju budžeta predstavljaju ključni dokaz za transparentno budžetsko planiranje i izvještavanje. Ovi dokumenti pokazuju da li je općina tačno evidentirala prihode i rashode. Oni su ključni izvor informacija za vijećnike, budžetske korisnike i građane. Budžetski dokument općine danas sadrži odgovarajuće uspostavljenu organizacionu klasifikaciju, gdje su sve općinske službe odgovarajuće prikazane. On tačno navodi prihode, rashode i odgovarajući suficit, kao i njihovu alokaciju i sadrži detaljan prikaz administrativnih troškova, kapitalni rashoda, tekućih i kapitalnih grantova.

3.4.3. Učešće građana u pripremi budžeta

Učešće građana u budžetskom ciklusu je od ključnog značaja za izgradnju povjerenja između vlasti i građana, te alokaciju sredstava u skladu sa prioritetima građana. Građani pored javnih rasprava o budžetu, koji predstavlja sredstvo za uticanje na kreiranje budžetskih dokumenata, mogu i dostavljati svoje prijedloge za kapitalne projekte putem propisanih internih dokumenata.

3.5. Infrastruktura

3.5.1. Cestovni saobraćaj

Na području općine Hadžići mrežu cesta i ulica čine, prema zakonskoj regulativi kategorije cesta:

- magistralne ceste,
- regionalne ceste,
- lokalne ceste i
- nekategorisane ceste.

Putne komunikacije općine Hadžići dobro su uvezane sa ostalim putnim pravcima. Postojanje optimalne cestovne mreže: magistralni put M-17, regionalni te lokalni putevi. Na području općine Hadžići stanje cesta i lokalnih puteva u velikoj mjeri je u skladu sa zakonskim propisima, dok

uslovnost za odvijanje saobraćaja i stanje u kome se nalaze ceste nije zadovoljavajuće. Razlog ovome je podijeljena nadležnost na upravljanju i održavanju cesta, tako da su magistralni i regionalni putevi u nadležnosti F BiH, dio lokalnih cesta je u nadležnosti Kantona Sarajevo, a dio u nadležnosti Općine Hadžići, a nekategorisani putevi su u potpunoj nadležnosti Općine Hadžići. Većina ovih cesta je u velikoj mjeri oštećena i nije u potpunosti osposobljena za odvijanje saobraćaja i pored manjih intervencija na istim. Veliki broj nekategorisanih cesta nije asfaltirano i veoma je nepovoljno za odvijanje saobraćaja, naročito u zimskom periodu.

Dužina putnih komunikacija je slijedeća:

- magistralni put M-17 ukupne dužine: 26,30 km
- regionalni put :6.km
- lokalni i nekategorisani putevi ukupne dužine 120 km.

3.5.2. Željeznički saobraćaj

Kroz cijelo područje općine Hadžići prolazi međunarodna magistralna željeznička pruga Sarajevo – Ploče u ukupne dužine 25 km. Na području općine Hadžići se nalaze sljedeće željezničke stanice: Binježevo, Hadžići, Zovik, Pazarić, Tarčin i Raštelica. Što se tiče industrijskih kolosijeka na području općine postoji jedan takav kolosijek i to od željezničke stanice Hadžići do Tehničkog remontnog zavoda u dužini od 1 km.

3.5.3. Gradski saobraćaj

Javni gradski saobraćaj na području općine Hadžići obavlja KJKP „Gras“ Sarajevo.

Linije obuhvaćene prijevozom putnika autobuskog saobraćaja su:

- Ilidža – Hadžići-Drozgometva
- Ilidža – Pazarić – Tarčin
- Ilidža –Tarčin- Vukovići

Linije obuhvaćene kombibus prijevozom su:

- Hadžići – Mokrine
- Hadžići – Lokve-Pazarić
- Pazarić – Osenik
- Tarčin – Korča
- Tarčin - Trzanj
- Tarčin - Luke
- Ilidža - Miševići
- Tarčin - Budmolići
- Hadžići - Kasatići
- Hadžići - Ušivak

Kvalitet prijevoza putnika na području općine Hadžići je u velikoj mjeri u skladu sa potrebama, dok na pojedinim linijama građani nisu zadovoljni kvalitetom pružanja usluga prijevoza, tako da je u narednom periodu potrebno preduzeti mjere za prevazilaženje ovog problema zajedničkim učesćem Kantona Sarajevo – Ministarstvo saobraćaja, KJKP „Gras“, Općine Hadžići i predstavnika MZ.

3.6. Snadbijevanje energentima

3.6.1. Električna energija

Općina Hadžići snabdjevena je električnom energijom iz transformatorskih stanica 110/10 KV. Sva naselja su snabdjevena električnom energijom izuzev dijelova naselja u kojima je izražena bespravna izgradnja i investitori nemaju potrebnu dokumentaciju za izgradnju. Prenos i distribucija električne energije zasnovan je na petovoltažnom nivou (400 KV, 220 KV, 110 KV, 35 KV, 10 KV), a u konačnoj upotrebi je napon 220 V.

Kompletno područje općine je snabdjeveno putem javnog preduzeća za proizvodnju i distribuciju električne energije: J.P. „Elektroprivreda BiH“. Jedan manji dio srednje naponske i niskonaponske mreže je urađen kablovima lošeg kvaliteta, nedovoljnog presjeka provodnika, slabijeg kvaliteta izolacije, što u konačnici prouzrokuje slabu propusnu moć, ali J.P. „Elektroprivreda“ BiH svake godine realizuje nove projekte rekonstrukcije, tako da je za očekivati u narednih nekoliko godina da će biti završena cjelokupna rekonstrukcija srednje naponske i nisko naponske mreže.

3.6.2. Snadbijevanje gasom

Područje općine Hadžići dijelom je obuhvaćeno distributivnom gasnom mrežom. Gas je doveden do područja naseljenog mjesta Hadžići. Plin kao energent koristi se u naseljenim mjestima: Binježevo, Donji Hadžići, Ušivak, Musići, Garovci, naselje Hadžići, Žunovnica, Dupovci, Kućice i Grivići. Plin se koristi kao energent za zagrijavanje domaćinstava individualnih i stambenih prostora, kao i za potrebe industrije. Kapacitet obezbjeđen za područje općine Hadžići je dovoljan za već postojeće potrošače tako da širenje gasne mreže u narednom periodu nije moguće za područje Pazarića i Tarčina.

3.6.3. Sistem centralnog grijanja

Centralno grijanje za zagrijavanje objekata kolektivnog stanovanja i ustanova uspostavljeno je samostalno za svaki objekat. Osnovni energent za zagrijavanje je plin. Na području općine Hadžići centralnim grijanjem obuhvaćeni su objekti kolektivnog stanovanja u centralnom dijelu općine i to naselja Hadžići i Žunovnica.

3.7. Vodovod, kanalizacija i komunalna higijena

3.7.1. Vodosnabdijevanje

Općina Hadžići ima cca 28.000 stanovnika, od čega je 65% korisnika sa vodovoda koje održava Javno komunalno preduzeće „Komunalac“ d.o.o. Hadžići, a ostalih 35% stanovništva se snabdijeva sa nekog od lokalnih vodovoda.

Lokalni vodovodi su izgrađeni za snabdijevanje pojedinih sela i područja, najčešće bez ikakvog nadzora. Prema podacima iz Izvještaja o sanitarno higijenskom stanju objekata vodosnabdijevanja na području Općine Hadžići iz 1997. godine, koje je uradio Gradski zavod za zdravstvenu zaštitu Sarajevo, Služba za zaštitu i unaprijeđenje životne okoline, na području Općine Hadžići je vršeno ispitivanje 45 lokalnih vodovoda. Na tim vodovodima se voda slobodnim padom dovodi do rezervoara, a zatim razvodi do domaćinstava. Razvodna mreža većine seoskih, lokalnih vodovoda je stara, neadekvatna i neplanski se proširuje.

Zaštitne zone nisu ograničene i zaštićene. Ne postoje redovne kontrole fizičko - hemijske i bakteriološke ispravnosti vode za piće, ne vrši se dezinfekcija vode za piće. Kaptirani objekti nemaju uspostavljen higijenski nadzor i najčešće nemaju određeno lice koje bi se brinulo o vodnom objektu. Prema rezultatima iz Izvještaja, 5% vodovoda fizičko - hemijski i 42% bakteriološki ne odgovara uslovima Pravilnika o vodama za piće, što ukazuje da se radi o površinskim vodama, skoro kišnicama, koje često zamućuju, ljeti presušuju, te je potrebno pronaći alternativno rješenje snabdijevanja vodom za piće, a postojeću koristiti za tehničku vodu.

JKP „Komunalac“ d.o.o. Hadžići upravlja sa četrnaest vodovodnih sistema, od kojih su dva u izgradnji i većina gravitira u naseljima Hadžići, Pazarić i Tarčin. U toku su aktivnosti oko prespajanja naselja Breza i Musići na vodovodni sistem „Krupa“ Hadžići, naselje Trzanj na vodovod „Perkovići“ Tarčin i naselja Gornji Zovik na vodovod „Kradenik“ Pazarić, čime se za ova naselja rješava problem neadekvatnog vodosnabdijevanja.

Vodovodni sistemi su rađeni prije 20-50 godina, čija je prosječna starost cca. 35 godina. Većina rezervoara ima manje zapremine u odnosu na sadašnje potrebe. Cjevovodi na vodovodnim sistemima su rađeni od raznih vrsta materijala (cijevi slabijeg kvaliteta kao što su ACC i PVC cijevi), što znatno otežava normalno održavanje, povećava gubitke vode u sistemima i troškove održavanja razvodne mreže. U pojedinim naseljima cjevovodi su malih profila, jer izgradnja i rekonstrukcija istih nije pratila razvoj tih područja. Na takvim lokalitetima zbog malih profila cjevovoda je lošije snabdijevanje vodom postojećih korisnika i ne postoje uslovi za priključenje novih objekata na vodovodnu mrežu. Zbog toga je u narednom periodu potrebno organizovano pristupiti rekonstrukciji i sanaciji pojedinih dijelova vodovodne mreže u naseljima gdje dolazi do intenzivnije gradnje, sa prethodnom izradom investiciono - tehničke dokumentacije. Na taj način bi se umnogome poboljšalo vodosnabdijevanje i istovremeno smanjili gubici vode na vodovodnoj mreži.

Na teritoriji Općine Hadžići i dalje postoji više devastiranih objekata za koje JKP „Komunalac“ d.o.o. Hadžići nije izvršio sanaciju vodovodnih priključaka, naročito u naselju Miševići. Korisnici takvih objekata povremeno koriste vodu u razne svrhe bez odgovarajuće kontrole, te na taj način pogoršavaju kvalitet vodosnabdijevanja i povećavaju ukupne gubitke vode na vodovodnim sistemima. Osim toga, imajući u vidu nedostatak vode i uslove korištenja, za ovo područje je odobrena neekonomska cijena za izvršene usluge, naplata je loša, tako da je održavanje vodovodne mreže ovog područja dodatno otežano. Također je sve izraženija pojava ilegalnih priključaka na području Miševića i Gladnog polja, koji zajedno sa paušalnim korisnicima nemaju ugrađene vodomjere, te znatno povećavaju nekontrolisanu potrošnju i gubitke vode.

Osim pojave ilegalnih priključaka, učestalije su nedozvoljene radnje sa vodomjernim garniturama, nekvalitetna zaštita vodomjera od smrzavanja, davanje netačnih podataka o korisnicima, neblagovremeno prijavljivanje potrošnje vode i slično. Prisutna je i sporost pri isključenju uočenih bespravnih priključaka i sankcionisanje počinitelaca, zbog zastarjele zakonske regulative iz ove oblasti, kao i nedovoljnog kvaliteta angažovanosti nadležnih organa.

Trenutno je problem nedovoljnog vodosnabdijevanja najizraženiji na vodovodnom sistemu „Danac“ Miševići, koji je 1991. godine bio nedovoljan za 900 do tada izgrađenih objekata. U poslijeratnom periodu je prisutna veoma intenzivna izgradnja novih objekata na području

Miševića i Gladnog polja, promjena namjene pojedinih objekata (pretvaranje kuća za odmor u objekte za stalno stanovanje), izgradnja manjih, internih rezervoara za zalihe vode na velikom broju objekata, te izgradnja većeg broja objekata bez odobrenja za građenje. Na navedenom vodovodu se vrše svakodnevne redukcije i postojeće stanje je potrebno hitno rješavati prema Projektu vodosnabdijevanja vodom naselja Miševići i Gladno polje iz gradskog vodovoda, kojim će se rješavati vodosnabdijevanje dijela općine Ilidža, naselja Rakovica. To je u skladu sa Mišljenjem broj: 05/1-23-1712/99 od 14.07.1999. godine, izdatim od Općine Hadžići. Vodovodni sistem „Danac“ Miševići bi trebao dobiti nove količine vode u planskom investiranju KJKP „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Sarajevo. Postojeće stanje je izgrađen novi, većeg kapaciteta rezervoar i planirana izgradnja pumpne stanice.

Shodno Pravilniku o uslovima za određivanje zona sanitarne zaštite izvorišta i zaštitnih mjera za izvorišta voda koje se koriste ili se planiraju da se koriste za piće („Sl. novine Federacije BiH” broj: 51/02) JKP ”Komunalac” d.o.o. Hadžići je obezbijedio projekte zaštite izvorišta na vodovodnim sistemima kojim upravlja, kao i za dva izvorišta koja se planiraju koristiti. Navedeni projekti su preduslov za donošenje Odluka o zonama sanitarne zaštite i zaštitnim mjerama. Međutim, te Odluke još nisu donesene od strane nadležnih organa, jer je postupak oko donošenja i usvajanja Odluka veoma spor, što sve dodatno usložnjava postojeće probleme vezane za zaštitu izvorišta i očuvanje kvaliteta vode za piće (nekontrolisana sječa šumskog drveća, nekontrolisano odlaganje raznog otpada, izgradnja objekata i izvođenje raznih vrsta radova u neposrednoj blizini izvorišta i slično).

Voda za piće se svakodnevno dezinfikuje hlornim preparatom uz obezbjeđenje kontinuiranog prisustva dezinfekcionog sredstva, dok se u skladu sa Pravilnikom o vodama za piće redovno kontroliše sanitarno higijensko stanje vode.

3.7.2. Odvodnja otpadnih i oborinskih voda

Može se reći da je od svih komunalnih infrastrukturnih sistema na području Kantona Sarajevo najlošija situacija u oblasti odvodnje i prečišćavanja otpadnih i oborinskih voda na području Općine Hadžići. Centralni uređaj za prečišćavanje otpadnih voda Kantona Sarajevo je potpuno devastiran i van funkcije. Kolektor Hadžići – Mostarsko raskršće - Blažuj, zbog lošeg izvođenja i održavanja ne zadovoljava svoju funkciju.

JKP ”Komunalac” d.o.o. Hadžići upravlja sa tri kanalizaciona sistema (Hadžići, Pazarić i Tarčin) i kolektorom Hadžići - Mostarsko raskršće - Blažuj, na koja je priključeno 6.360 korisnika, tj. cca 38,84 % stanovnika. Za kanalizacione sisteme su urađena idejna rješenja i upravo je u toku faza pripreme glavnih projekata.

Odvođenje otpadnih voda na teritoriji općine Hadžići se vrši preko tri kanalizaciona sistema i to:

- Kanalizacioni sistem „Tarčin“ je započet 1984. godine i nije okončan u cijelosti. Trenutno je izgrađeni dio sistema direktno uključen u vodotok Bijele rijeke (sliv Bjelašnica i Korča), bez uređaja za prečišćavanje. Isti ne pokriva cijelo područje Tarčina, nego je priključeno oko 53% korisnika vodovodnog sistema „Mehina luka“ Tarčin.
- Kanalizacioni sistem „Pazarić“ je također nezavršen u odnosu na predviđenu projektnu dokumentaciju, sa urađenim privremenim ispuštom u rijeku Zujevinu, bez ikakvog uređaja za prečišćavanje. Predviđeno je spajanje kanalizacionog sistema „Pazarić“ sa

kolektorom Hadžići – Blažuj. Na sistem je priključeno cca 30% ukupnih korisnika vodovodnog sistema „Kradenik“ Pazarić. Potrebno je nastaviti izgradnju sistema kao i kanalizacija za pojedina naselja kojima gravitira sistem.

- Kanalizacioni sistem „Hadžići“ je djelomično prespojen na novoizgrađeni kolektor Hadžići - Blažuj, a dio sistema je direktno uključen u vodotok rijeke Zujevine. Potrebno je nastaviti izgradnju sistema kao i kanalizacija za pojedina naselja kojima gravitira sistem. Na kanalizacioni sistem i kolektor Hadžići je priključeno oko 55 % korisnika vodovodnih sistema „Krupa“ Hadžići, „Bijeje vode - Ormanj I“ Hadžići i „Malotina“ Binježevo.

Na kanalizacionim sistemima postoji određen broj bespravnih priključaka, te je i kod ovakvih slučajeva potrebno iznaći efikasniji način sankcionisanja izvršilaca. Materijali od kojih su rađeni cjevovodi su najčešće betonske cijevi koje su vodopropusne, zastarjele i često dolazi do zagušenja.

Odvodnja oborinskih voda značajno zaostaje za odvodnjom otpadnih voda i po dužinama mreže i po površinama pokrivenosti. Neriješena odvodnja oborinskih voda u nekim područjima čak utiče na nestabilnost terena. U mnogim naseljima su neuređene saobraćajnice, pa nije riješena adekvatno odvodnja atmosferskih voda i dolazi do uključivanja u fekalnu kanalizaciju. Iz navedenog je očigledno da u prikupljanju i odvođenju otpadnih voda postoje znatni problemi koji doprinose ugrožavanju okoliša.

Septičke jame - Veći dio naselja i sela općine Hadžići, koji nisu obuhvaćeni izgrađenim kanalizacionim sistemima, odvodnju otpadnih voda vrši preko septičkih jama. Koncentrisanom gradnjom a izgradnjom neadekvatnih septičkih jama, javljaju se problemi neuslovnog stanovanja, izlivanja sadržaja i nekontrolisanog oticanja. Neka područja imaju urađene lokalne seoske kanalizacije, koje se sprovode do najbližeg vodotoka.

3.7.3. Komunalna higijena

Problem otpada je vrlo izražen na području Općine Hadžići. Problem je svakim danom izraženiji, jer sa porastom ukupne potrošnje proporcionalno raste i količina otpada. Može se reći da su količine svih vrsta otpada u porastu zadnjih tridesetak godina kada je došlo do masovne upotrebe plastične i drugih vrsta ambalaže, kao i raznih proizvoda za ličnu i kućnu higijenu (deterdženti, kozmetika i slično).

Otpad se može podijeliti na:

- čvrsti komunalni otpad
- otpadne vode
- industrijski otpad
- opasni otpad

3.7.4. Komunalni otpad

Osnovna aktivnost u oblasti komunalne čistoće i komunalnog otpada je redovan odvoz smeća na deponiju. Donedavno je samo dio Općine (centralni dijelovi Hadžića, Pazarića i Tarčina) bio pokriven organizovanim odvozom otpada. Stanovništvo preostalog dijela Općine (seoska naselja)

je otpad uglavnom odlagalo u korita vodotoka ili na formirane divlje deponije. Ranije je bilo pokušaja da se uklone i saniraju divlje deponije smeća. Međutim, nakon izvjesnog vremena deponije bi ponovo nicala na istim mjestima.

Općina Hadžići je 2005. godine pokrenula aktivnosti kako bi se ovaj važan problem riješio. Naime, kako su odvoz komunalnog otpada i problem divljih deponija direktno povezani, zauzet je stav da je potrebno prvo sistemski riješiti odvoz otpada sa cijele teritorije Općine, a nakon toga pristupiti uklanjanju divljih deponija.

Nakon provedenih procedura unutar struktura Općine Hadžići izvršen je raspored i postavljanje kontejnera u svim mjestima Općine sa izuzetkom nekoliko mjesta do kojih nije moguć pristup specijalnim vozilima za odvoz otpada (Luke, Doljani, Dragovići i Mokrine). Za navedena mjesta treba u narednom periodu iznaći adekvatna rješenja.

Dosadašnja iskustva su veoma pozitivna i sami građani rješavanje problema odvoza otpada smatraju velikim dostignućem. U narednom periodu, potrebno je poduzeti aktivnosti podizanja svijesti građana kako bi otpad odlagali isključivo u kontejnere, da u iste ne odlažu materije koje bi mogle izazvati zapaljenje istih i da kabasti otpad čuvaju i u propisanom terminu odlože na za to predviđena mjesta po planu JKP „RAD“ Sarajevo. Odvoz kabastog otpada se po navedenom planu vrši dva puta godišnje. Zabilježena je pojava da pojedini građani iz dijelova naselja koji su udaljeniji od lokacija sa kontejnerima i dalju odlažu otpad na lokacije na koje su i ranije odlagali (korita rijeka). Stoga, pored aktivnosti podizanja svijesti građana, neophodno je poduzeti zakonom predviđene mjere kako bi se ova pojava spriječila.

U urbanim dijelovima Pazarića i Tarčina, gdje je velika koncentracija stanovništva i gdje građani ostvaruju svoje potrebe (škole, ambulante, prodavnice, autobuske stanice i sl.) nedostaju korpe za otpatke što uzrokuje velike količine ambalaže prehrambenih proizvoda i cigareta na zelenim i saobraćajnim površinama. Nedostatak korpi za otpatke na frekventnim mjestima uočen je i u Hadžićima.

3.7.5. Divlje deponije

Kao posljedica sistemski neriješenog odvoza otpada i nedovoljne ekološke svijesti građana došlo je do formiranja divljih deponija otpada. Ova pojava je naročito izražena na područjima bez vodotoka sa značajnim protokom. Naime, u mjestima kroz koje protiču vodotoci sa većim protokom građani otpad uglavnom odlažu u njihova korita. U skladu sa navedenim, veće divlje deponije su locirane uz naselja u kojima stanovništvo ne može koristiti rijeke i potoke za odlaganje otpada.

Prikupljajući podatke o divljim deponijama koje trenutno egzistiraju na području Općine Hadžići došlo se do saznanja da se uglavnom radi o manjim deponijama koje je moguće riješiti jednostavno odvozom otpada na gradsku deponiju. Međutim, postoje i deponije za čiju sanaciju je potreban ozbiljan pristup i angažovanje značajnijih sredstava.

Na širem području mjesne zajednice Hadžići locirane su manje divlje deponije sa klasičnim otpadom i locirane su na blizini perifernih naselja (Kasatići, Vrančići, Mokrine...). Međutim, postoje i lokaliteti na koje se kontinuirano odlaže građevinski šut i kameni materijal što se,

uglavnom, radi sa ciljem nasipanja i podizanja kote terena kako bi navedeni lokaliteti bili pogodniji za gradnju.

Divlje deponije otpada na području mjesne zajednice Pazarić su također manjeg obima i ne zahtijevaju izradu projekata za sanaciju. Nalaze se u okolini rubnih naselja (Dragovići, Karaosmanovići, okolina kasarne „Zaim Imamović“).

Na području mjesne zajednice Tarčin, pored manjih deponija lociranih na periferiji, postoje i deponije na koje se već dugi niz godina kontinuirano odlaže otpad:

- deponija locirana u blizini sela Vukovići, neposredno uz put prema mezarju. Radi se o vrtači prečnika više desetina metara i nepoznate ali sigurno velike dubine. Ispunjena je vodom skoro do vrha a po cijelom obodu je natrpana smećem koje je tu dovezeno kamionima i traktorima. Obzirom da se u stvari radi o jezeru nije moguće sa sigurnošću procijeniti količine otpada koji se u njemu nalazi. Lokacija se u visinskom pogledu nalazi iznad naselja Vukovići, Đanići i Raštelica tako da nije isključen štetan uticaj na vodoopskrbi sistem pomenutih naselja. Rješavanju ovog problema je potrebno posvetiti dužnu pažnju odnosno sanaciju izvršiti na ekološki najprihvatljiviji način.
- deponija locirana iza starog željezničkog tunela kod naselja Raštelica. Smještena je u velikoj udolini i sadrži velike količine otpada.
- deponija locirana između naselja Budmolići i Češće sadrži ogromne količine otpada.

3.7.6. Stanovanje i stambena izgradnja

Prema dostupnim podacima na teritoriji općine Hadžići su se prije ratnih događanja nalazilo 5.074 stambene jedinice individualnog stanovanja i 1.456 stanova u zgradama kolektivnog stanovanja. Na osnovu prikupljenih terenskih podataka (komisija – uviđaj na licu mjesta) utvrđeno je da je 3.050 individualno stambenih objekata oštećeno (neuslovno za stanovanje) a 901 stambena jedinica u zgradama kolektivnog stanovanja neuslovna za stanovanje.

Ovi pokazatelji najbolje oslikavaju stanje u kojem se stanovanje nalazilo 1996. godine. Tada je došlo do pravog graditeljskog buma, pa je veliki broj objekata individualnog stanovanja i kolektivnog stanovanja je obnovljen. Pravi zamah u novoj izgradnji započeo je 2000. godine i to individualnih stambenih zgrada danas slobodno možemo reći da se radi o broju oko 2.000 novih stambenih zgrada. U oblasti kolektivnog stanovanja u toku je izgradnja dvije stambene zgrade sa preko 300 stanova.

3.8. Prostorno planiranje

3.8.1. Spisak planova prostornog uređenja

a) Prostorni planovi :

- Prostorni plan Kantona Sarajevo za period od 2003. do 2023. godine („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj: 26/06),

b) Urbanistički planovi :

- Urbanistički plan grada Sarajeva za urbano područje Hadžići za period 1986. do 2000., odnosno 2015. godine („Službene novine Grada Sarajeva“, broj: 5/90)

c) Provedbeni planovi prostornog uređenja :

- Regulacioni plan –Igman - Bjelašnica - Odluka o usvajanju Regulacionog plana Igman – Bjelašnica (“Službene novine Grada Sarajeva“, broj: 11/82),
- Regulacioni plan – Binježevo - Odluka o usvajanju Binježevo, Regulacioni plan Binježevo (“Službene novine Grada Sarajeva“, broj: 13/89),
- Regulacioni plan – “Centar “ Hadžići - Odluka o usvajanju “Centar” Hadžići Regulacioni plan (“Službene novine Grada Sarajeva“, broj: 13/89),
- Regulacioni plan –Donji Hadžići II I III - Garovci- Odluka o usvajanju Regulacionog plana (“Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 39/05),
- Regulacioni plan –“Mrđanović polje” - Odluka o usvajanju Regulacionog plana Mrđanović polje (“Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 21/07),
- Urbanistički projekat –A1-Hadžići – Žunovnica, Odluka o usvajanju Urbanističkog projekta –A1 – Hadžići – Žunovnica (“Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 13/89).

3.8.2. Bespravna gradnja

Općina Hadžići kao i Kanton Sarajevo obuhvaćena je manje više bespravnom izgradnjom na cijelom svom području. Bespravna gradnja je više izražena na padinskim dijelovima općine (seoskim područjima). Zaštiti prostora kao resursu kojim Općina raspolaže treba se u budućnosti posvetiti posebna pažnja i to isključivo zajedničkim djelovanjem svih subjekata, službi i organa Općine i to na cijelom području općine, a ne samo inspektora kao jedinke. Uzroci bespravne gradnje su socijalni, uzurpacija i bespravni promet zemljišta, bespravni priključci na infrastrukturu (voda, struja, kanalizacija, itd.) od strane komunalnih preduzeća. Osnovni cilj i strategija Općine je zaustaviti daljnju bespravnu gradnju (postepenom stimulacijom legalne izgradnje i destimulacijom bespravne izgradnje), te postojeću bespravnu izgradnju legalizirati gdje god je to moguće, odnosno porušiti bespravno izgrađene objekte gdje god se takvi objekti nikako ne mogu zadržati.

3.9. Ekologija

Oblast ekologije uređena je Lokalnim ekološkim akcionim planom Općine Hadžići. U periodu 2011. – 2015. godine nastaviti aktivnosti na realizaciji planskih zadataka i LEAP-a.

3.10. Obrazovanje

3.10.1. Predškolsko obrazovanje

Na području općine Hadžići do 1992. godine egzistiralo je jedno obdanište "Ribica" na lokalitetu Hadžića (Igmanska 85) sa ukupnom površinom 404 m², stvarnog kapaciteta 90 djece. Vrtić je do agresije djelovao pri JU za predškolsko vaspitanje i obrazovanje "Hadžići". Godine 2003. nakon potpune restauracije od strane UN Mission in BiH, Vrtić „Ribica“ počinje sa radom pri JU KS "Djeca Sarajeva", sa kapacitetom 35 – 50 djece.

Nakon rata pored ovog vrtića na području općine Hadžići djeluje i Predškolska ustanova "An-nur" čiji je osnivač Bošnjaka ustanova "An-nur BiH", sa kapacitetom 30 polaznika, odnosno jednom odgojnom grupom.

3.10.2. Osnovno obrazovanje

Osnovno obrazovanje regulisano je Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo i Zakonom o načelima lokalne samouprave u F BiH. Osnivač osnovnih škola je Kanton Sarajevo sa svim Zakonom propisanim ovlaštenjima. Općina Hadžići u okviru svojih ovlaštenja pruža pomoć školama kroz:

- pomoć u poboljšanju prostornih i materijalnih uslova u školama;
- pomoć u organizaciji ekskurzija za socijalno ugrožene učenike;
- plaćanje prevoza učenicima sa posebnim potrebama;
- organizovanje i finansiranje takmičenja na općinskom nivou iz nastavnih predmeta i vannastavnih aktivnosti, odnosno plaćanja prevoza na više nivoe takmičenja;
- finansiranje nekih manjih projekata u školama ili projekata pomoći učenicima;
- organizovanje prijema učenika generacije na kraju školske godine i dodjela novčanih nagrada istim.

Realizacija godišnjeg Plana i Programa u školskoj 2008/2009. godini u osnovnim školama na području Općine Hadžići odvijala se kao i prethodnih godina u tri osnovne škole:

- Osnovna škola „6 mart“ Hadžići, sa područnom školom u Binježevu,
- Osnovna škola „9 maj“ Pazarić, sa područnom školom u Lokvama,
- Osnovna škola „Hilmi ef. Šarić“, Tarčin sa područnim školama u Korči i Raštelici.

Pregled stanja u školama nakon 2008/09. školske godine:

Škola	Broj uposlenih	Str.nast. osoblje	Broj odjelj.	Proc. prolaz.	Opis.oc./neocjenjeni	Ukupno učenika	Prosje. ocjena
Hadžići	102	78	52	99,90	242/ 0	1279	4,16
Pazarić	56	36	27	100,00	96/ 0	555	4,02
Tarčin	58	41	33	100,00	118/ 0	660	3,96
Ukupno	216	155	112	99,95	465/ 0	2494	4,07
SŠC	81	62	32	99,09	0	772	3,66

Pregled upisanih učenika i ukupnog broja učenika u zadnje tri školske godine:

R/B	Škola	2007/2008		2008/2009		2009/2010	
		I razredi	Ukupno	I razredi	Ukupno	I razredi	Ukupno
1.	OŠ „6. mart“	137	1.258	101	1.277	125	1.265
2.	OŠ „9. maj“	51	575	40	576	53	534
3.	OŠ „Hilmi ef. Šarić“	57	681	61	667	41	628
4.	U k u p n o	245	2.514	202	2.520	219	2.427
5.	SŠC Hadžići	-	-	218	796	262	812

Socio - ekonomska struktura učenika:

UČENICI	OŠ Hadžići	OŠ Pazarić	OŠ Tarčin	UKUPNO OŠ	MSŠ
Nepotpuna porodica	60	44	55	159	
Bez oba roditelja	1	-	1	2	
Bez majke	8	3	6	17	
Bez oca	12	12	24	48	
Razvedeni roditelji	39	22	21	82	
Kod staratelja	2	-	4	6	
Porodica u stanju socijalne potrebe	126	112	75	313	
Vanbračna djeca	-	7	-	7	
Učenici sa posebnim potrebama	7	14	7	28	1

Bitno je napomenuti da je u svim školama nastava zastupljena sa adekvatnim stručnim kadrom, a na osnovu uvida u redovne izvještaje PPZ-a o stručnom nadzoru nad radom škola i nastavnog kadra zapažaju se visoke ocjene savjetnika PPZ-a koji su vršili stručni nadzor.

Sve škole izdaju svoj list, te realizuju školske programe povodom određenih praznika, zašto je i Općina u skladu sa svojim mogućnostima i planiranim sredstvima pružala finansijsku podršku (sufinansiranje štampanja školskih listova).

Na kraju je bitno istaći da se sve tri osnovne škole, i pored dosta učinjenog, još uvijek susreću sa brojnim problemima oko sanacije postojećeg prostora, posebno sanitarnih čvorova u centralnim objektima, zamjene dotrajalog inventara i nastavnih učila, odnosno nabavci nedostajućeg inventara i nastavnih pomagala. Menadžmenti škola su, osim redovnih poslova obezbjeđenja redovnog nastavnog procesa, svoje aktivnosti intenzivirali na iznalaženju sredstava za navedene potrebe putem aplikacija prema nadležnim ministarstvima i nekim nevladinim organizacijama. U ovim aktivnostima i Općina pruža adekvatnu podršku i potporu shodno svojim mogućnostima. Tako je općina zajedno sa nadležnim Kantonalnim ministarstvom završila izgradnju modernog školskog igrališta kod Osnovne škole u Hadžićima.

Također, bitno je u strategiji napomenuti već započetu izgradnju novog školskog objekta i osnivanje nove osnovne škole u Hadžićima, kao strateški cilj za naredni period.

3.10.3. Srednje obrazovanje

Ova oblast je također regulisana Zakonom o srednjem obrazovanju na nivou KS koji je i osnivač svih srednjih škola na svom području.

Na području općine Hadžići djeluje jedna srednjoškolska ustanova – JU Srednjoškolski centar Hadžići sa sljedećim zanimanjima:

- Gimnazija;
- Mašinska tehnička škola sa stručno-školskim zanimanjima;

- Građevinska tehnička škola stručno-školskim zanimanjima;
- Drvo – prerađivačka stručna škola;
- Tekstilna stručna škola;
- Trgovinska stručna škola;
- Stručna škola uslužnih djelatnosti

Bitniji podaci za SŠC dati su u gornjim tabelama sa osnovnim obrazovanjem.

Na kraju vezano za obrazovanje bitno je istaći postojanje fonda Općine za stipendiranje učenika i studenata "Mehmedalija Hujčić" koji trenutno stipendira 35 srednjoškolaca i 30 studenata. U dalje strateškom planiranju treba iznalaziti mogućnosti povećanja sredstava fonda kako bi se povećali i broj stipendista i visina stipendija.

3.11. Zdravstvo i socijalna zaštita

3.11.1. Zdravstvena zaštita

Na području Općine Hadžići djeluje - radi 5 medicinskih ustanova koje pružaju zdravstvene usluge stanovništvu - građanima Hadžića (prilog: Tabela br. 1).

Pregled zdravstvenih ustanova

Tabela br. 1

R/B	Naziv medicinske ustanove	Ukupno uposlenih	Stručna sprema			
			VSS	VŠS	SSS	NSS
1	Dom zdravlja Hadžići	74	21	6	39	8
2	Hitna pomoć, punkt Hadžići	3	1	-	2	
3	JU Zavod za zaštitu žena i materinstva, punkt Hadžići	5	2	1	2	
4	Zavod za javno zdravstvo lokalitet Hadžići	2	-	-	2	
5	Poliklinika „Medline“	10	5	1	4	

OJ Dom zdravlja Hadžići kao dio JU Domovi zdravlja Kantona Sarajevo, pruža preventivnu i dio specijalističko - konsultativne zdravstvene zaštite za stanovništvo Općine Hadžići koja prema našim procjenama broji oko 28.350 stanovnika (procjene Zavoda za statistiku su: 22.379). Zdravstvena zaštita pruža se na tri lokaliteta i to u Centralnom objektu u Hadžićima i područnim ambulantama u Pazariću i Tarčinu.

Na području koje gravitira prema Centralnom objektu (MZ Binježevo, Miševići, D.Hadžići, Žunovnica, Grivići, Drozgometva, Mokrine) živi oko 16.000 stanovnika a od tog broja je oko 14.000 građana starosti 15 i više godina života. Na području Pazarića (MZ Pazarić, Lokve, Osenik) živi oko 5.970 stanovnika od toga je 5.115 građana sa 15 i više godina života, dok na području Tarčina živi oko 6380 stanovnika, a 5.320 građana je sa 15 i više godina života.

PREGLED broja korisnika zdravstvenog osiguranja (stanje na dana 31.08.2010. godine)

Tabela br. 2

R/B	Kategorija	Pravni osnov (Zakon)	Broj korisn.	Uplata doprinosa
1.	Šehidske porodice	Zakon o dopunskim pravima boraca-branitelja Bosne i Hercegovine /Prečišćeni tekst/ («Sl.novine Kantona Sarajevo» br.9/07)	48	Ministarstvo za boračka pitanja Kantona Sarajevo
2.	Ratni vojni invalidi	Zakon o dopunskim pravima boraca-branitelja Bosne i Hercegovine /Prečišćeni tekst/ («Sl.novine Kantona Sarajevo» br.9/07)	63	Ministarstvo za boračka pitanja Kantona Sarajevo
3.	Demobilisani borci	Zakon o dopunskim pravima boraca-branitelja Bosne i Hercegovine /Prečišćeni tekst/ («Sl.novine Kantona Sarajevo» br.9/07)	127	Ministarstvo za boračka pitanja Kantona Sarajevo
4.	Civilne žrtve rata	Zakon o socijalnoj zaštiti i zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom («Sl.novine KS», br: 16/02)	12	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice
5.	Raseljena lica	Zakon o raseljenim osobama-prognanicima i izbjeglicama i povratnicima u Kantonu Sarajevo-prečišćeni tekst «Sl.novine Kantona Sarajevo», broj: 27/05)	10	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice
6.	Djeca korisnici D.D. uzrasta do 15 godina	Zakon o socijalnoj zaštiti i zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom («Sl.novine Kantona Sarajevo», br: 16/02)	68	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice
7.	Lica starija od 65 godina	Zakon o zdravstvenom osiguranju («Sl.novine Federacije BiH», br: 30/97) i Zakon o izmjenama i dopunama zakona o socijalnoj zaštiti i zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom	49	Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice
	Ukupno:		377	

Zaštita porodice sa djecom i civilne žrtve rata

Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom propisano je da: za obavljanje poslova uprave iz oblasti zaštite civilnih žrtava rata i oblasti zaštite porodica sa djecom u prvom stepenu „Općinski načelnik organizacije službe za upravu“.

Zaštita porodice sa djecom

U skladu sa zakonskom regulativom, porodica sa djecom može ostvariti slijedeće oblike zaštite:

1. dodatak na djecu,
2. naknada umjesto plaće ženi-majci u radnom odnosu za vrijeme dok odsustvuje sa posla radi trudnoće, porođaja i njege djeteta,
3. novčana pomoć za vrijeme trudnoće i porođaja žene-majke koja nije u radnom odnosu,
4. jednokratna pomoć za opremu novorođenog djeteta,
5. pomoć u prehrani djeteta do šest mjeseci i dodatna ishrana za majku-dojilju,
6. smještaj djece uz osiguranu ishranu u ustanovama predškolskog odgoja i druga prava.

Zaštita civilnih žrtava rata

Civilne žrtve rata putem Općinske službe mogu ostvariti slijedeća prava:

- ličnu invalidninu ili mjesečno lično novčano primanje,
- dodatak za njegu i pomoć od strane drugog lica,

- ortopedski dodatak,
- porodičnu invalidninu.

Zaštita socijalno ugroženih kategorija

Služba socijalne zaštite Općine Hadžići (Centar za socijalni rad) u 2009. godini pružio je slijedeće oblike, mjere i usluge (Prilog: Tabela br. 5)

TABELARNI PREGLED

Oblika, mjera i usluga socijalne zaštite Službe socijalne zaštite Općine Hadžići za 2009. godinu

Tabela br. 5

R/B	OBLICI, MJERE I USLUGE	OSTVARENO U 2009. GOD.
I	Smještaj u drugu porodicu	11
II	Smještaj u dom za stara lica	-
III	Smještaj u druge ustanove socijalne zaštite	44
1	Stalna novčana pomoć	12
2	Novčana naknada za pomoć i njegu od strane druge osobe	881
3	Novčana naknada za vrijeme čekanja na posao osobe sa psihičkim i fizičkim smetnjama	23
4	Jednokratne novčane pomoći	313
5	Izuzetne novčane pomoći	1
6	Porodični smještaj	2
IV	Novčane pomoći (1+2+3+4)	122
V	Subvencioniranje troškova dženaze-sahrane, ukopa	3
VI	Regulisanje prava na subvencioniranje troškova grijanja	111
VII	Mjere uključenja u škole, specijalne škole i rehabilitacije	4
1	Pomoć u saniranju poremećenih bračnih i porodičnih odnosa	48
2	Obezbjedenje zdravstvene zaštite	40
3	Ostale usluge socijalnog i dr.stručnog rada	13.254
4	Regulisanje toplog obroka u javnim kuhinjama	
VIII	USLUGE SOCIJALNOG RADA	13.342
	UKUPNO (I+II+III+IV+V+VI+VII+VIII)	14.744

3.12. Kultura i sport

3.12.1. S p o r t

Sport i fizička kultura predstavljaju višestruko značajnu komponentu stanja i razvitka svake društvene zajednice.

Nedvojbeno je pokazano da sport i fizička kultura jačaju individualne psiho - fizičke, moralne i karakterne osobine ličnosti, koje su pretpostavka za uspješnije radno i stvaralačko djelovanje.

Od stepena fizičke i radne sposobnosti stanovništva ovise efekti proizvodnih i stvaralačkih dobara, pa samim tim i nivo standarda društvene populacije.

Rezultati sportskih klubova i škola

Učenici Osnovnih škola iz Tarčina, Pazarića i Hadžića godinama na Kantonalnim takmičenjima osvajaju najbolje rezultate. Tako je bilo i u protekloj godini, posebno u atletskim disciplinama, te

u košarci i odbojci. Pošto u Hadžićima nema atletskog kluba, veliki broj takmičara iz ove oblasti odlazi u druge klubove i tamo bilježe zapažene rezultate. Također i jedan broj smučara članova klubova na području Grada Sarajeva postiže značajne rezultate na domaćim i međunarodnim takmičenjima u svojoj kategoriji.

Sportski tereni

Treba naglasiti da se i pored izvjesnih teškoća u proteklom periodu dosta učinilo na razvoju sporta i fizičke kulture, prvenstveno finansijskom podrškom organizovanom bavljenju sportom, a zatim i na izgradnji sportskih igrališta. Pored izgrađenih sportskih ploha u Binježevu, Raštelici, Vrbanji i Lokvama, završeni su radovi na školskom igralištu u Hadžićima. I u narednom periodu bi trebalo nastaviti sa ovom tendencijom izgradnje sportskih ploha kako bi u što skorije vrijeme imali izgrađene sportske terene u svakoj mjesnoj zajednici.

Treba napomenuti da neke mjesne zajednice organizuju i tradicionalne nogometne turnire posvećene značajnim datumima i ličnostima na kojima učestvuje znatan broj ekipa (Binježevu, Donji Hadžići, Grivići i Tarčin).

Također i JU KSIRC Hadžići organizuje slične turnire kao što su bajramski turniri, ljetna liga u malom fudbalu itd.

Značajne rezultate u organizaciji, odnosno sanaciji i izgradnji sportskih igrališta daju sami klubovi, čiji su članovi, uključujući i uprave Klubova, samoinicijativno radili na izgradnji i uređenju terena što u mnogome olakšava rad sa djecom i same treninge.

Prema statističkim podacima Službe za opću upravu, društvene djelatnosti i zajedničke poslove, angažovano je oko 1.500 sportista u udruženjima iz domena sporta i rekreacije, što iznosi preko 7% u odnosu na broj stanovnika.

Organizacije u sportu - klubovi

Na području Općine Hadžići funkcioniše 15 organizacija i udruženja u sportu - klubova koji okupljaju registrovanih cca 1.500 učesnika u svim starosnim dobima i u oba spola. Funkcionišu kao škole sporta i rekreacije ili se takmiče na zvaničnim prvenstvima u okviru strukovnih saveza. Takmičari hadžićkih klubova učesnici su najvećih sportskih manifestacija kao reprezentativci BiH u individualnim i kolektivnim sportovima ili sportskim granama.

ORGANIZACIJA U SPORTU

Sportovi sa loptom

1. Ženski rukometni klub "Željezničar"	Rang/oblik takmičenja Premijer liga BiH
2. Košarkaški klub "Bošnjak"	Prva liga BiH
3. Fudbalski klub "Radnik"	Prva liga BiH
4. Odbojkaški klub invalida –SID "Igman"	Druga liga BiH

Borilački sportovi

1. Taekwando klub "Zlatni ljljani"	Državna prvenstva
2. Klub borilačkih vještina "Wizard"	Državna prvenstva

Ostali sportovi

1. Ski klub "Šavnici"	Državna prvenstva
2. Šahovski klub "Bjelašnica"	Druga liga BiH
3. Sport i rekreacija invalida	Kantonalni turniri
4. Ski skok klub	Državna prvenstva
5. Streljački klub "Igman"	Državna takmičenja
6. Lovačko društvo "Bjelašnica"	Rekreativno
7. SRD "Zujevina"	Rekreativno
8. Planinarsko društvo "Bjelašnica"	Rekreativno
9. Planinarsko društvo "Brezovača"	Rekreativno

Značajnu podršku u radu i takmičarskim aktivnostima klubova, pružila je Općina dotacijama iz Budžeta. Na taj način, osiguran je veći ili najveći dio takmičarskih troškova.

U 2009. godini iz budžeta Općine Hadžići za sport je izdvojeno 209.000,00 KM od čega za sportska udruženja 169.000,00 KM.

Dio izdvojenih sredstava je osim za troškove rada i takmičenja usmjeren za nabavku potrebne opreme, te investiciona ulaganja u objekte.

Raspoloživi sportski objekti su u velikom procentu iskorišteni, a naročito se to odnosi na Gradski fudbalski stadion, sportsku dvoranu i fiskulturne sale u osnovnim školama, koje pored domaćih, koriste i drugi klubovi i takmičari.

Treba istaći da rezultati klubova i takmičara znatno nadmašuju uložena sredstva u njihov rad, a sportski dometi postaju teškoća koju ne možemo uvijek finansijski adekvatno pratiti. Sasvim je sigurno da smo po tome rijetka sredina i da bi rezultati mogli biti još bolji, kada bi bile bolje materijalne pretpostavke.

3.12.2. Kultura

Kultura kao kompleksna društvena pojava obuhvata oblast duhovnog i materijalnog stvaralaštva i igra važnu ulogu u odgoju i obrazovanju, te očuvanju kulturne tradicije i temeljnih duhovnih i historijskih vrijednosti društva. U nadležnosti Općine Hadžići kao lokalne jedinice samoupravnog djelovanja je osiguravanje osnovnih potreba stanovništva u oblasti kulture i obezbjeđenja potrebnih uslova za djelovanje i rad postojećih nosilaca kulturne nadgradnje, odnosno afirmacija i podrška u samostalnim ili zajedničkim projektima u okviru svoga djelovanja.

Uloga Općine kao institucije u kulturnom zbivanju na njenom području ogleda se kroz pokroviteljstvo kulturnih i kulturno-zabavnih manifestacija i učešća u organizovanju istih.

Informacija o stanju i aktivnostima u oblasti kulture na području Općine Hadžići koncipirana je kroz slijedeće segmente:

1. Subjekti iz oblasti kulture
2. Aktivnosti iz domena kulture u oblasti obrazovanja

3. Bibliotečka djelatnost
4. Kulturno - historijsko i prirodno naslijeđe

SUBJEKTI IZ OBLASTI KULTURE

Javna ustanova Kulturno - Sportski i rekreacioni centar Hadžići - KSIRC

Pored većine aktivnosti u oblasti sporta od kojih najveći dio pokrivaju termini za nastavu sporta učenika srednje škole i termini za rekreaciju, realizovane su i brojne aktivnosti iz oblasti kulture. Općina je u potpunosti finansijski podržala većinu kulturnih i sportskih manifestacija u JU KSIRC.

Udruženja iz oblasti kulture

KUD "Ivan planina" Tarčin
 KUD " Bjelašnica" Pazarić
 KUD " Igman" Hadžići
 KUD " Mladi metalac" Hadžići
 BZK " Preporod" Hadžići
 Udruženje mladih "4.decembar" Hadžići
 Udruženje mladih "Idila" Hadžići

AKTIVNOSTI IZ DOMENA KULTURE IZ OBLASTI OBRAZOVANJA

Na području Općine Hadžići djeluju: jedan vrtić, tri osnovne škole, jedna srednja škola koje kroz nastavne i vannastavne aktivnosti doprinose općem razvoju i afirmaciji kulturne djelatnosti.

Predškolske ustanove

Predškolska ustanova u nizu obrazovnih institucija doprinosi kulturološkoj spoznaji djece u smislu uključivanja najmlađih u obliku umjetničkog rada primjerenog njihovom uzrastu.

Osnovne škole

Angažovanjem učenika i nastavnika kroz nastavne i vannastavne aktivnosti iz domena kulture ostavlja se i mogućnost učenicima za nadgradnju u kulturološkom smislu. U kontekstu navedenog, učenici se opredjeljuju i angažuju za stvaralačko - koristan rad, i sl.

Osnovni pokazatelji o stepenu angažovanosti učenika u aktivnostima iz domena kulture su broj i raznovrsnost sekcija kao i broj aktivnih učenika u njima. Pored redovnih aktivnosti u nastavnom i vannastavnom procesu, u cilju kulturološke nadgradnje učenicima je približen pojam iste kroz organizovane posjete kulturnim manifestacijama.

BIBLIOTEČKA DJELATNOST

U skladu sa Zakonom o bibliotečkoj djelatnosti Općina u okviru samoupravnog djelokruga između ostalog podstiče i stvara uslove za osnivanje školskih biblioteka i gradske biblioteke, te obezbjeđuje sredstva za zadovoljavanje potreba i interesa građana u bibliotečkoj djelatnosti. Biblioteka u sastavu JU Biblioteke grada Sarajeva u Hadžićima raspolaže knjižnim fondom od

5.700 književnih jedinica i cca 900 aktivnih članova. U strukturi korisnika usluga biblioteke većinu čine učenici osnovnih i srednjih škola, zatim penzioneri i studenti.

KULTURNO - HISTORIJSKO I PRIRODNO NASLIJEĐE

Kulturno - historijsko i prirodno naslijeđe Općine Hadžići je jedan od bitnih resursa kojima raspolaže Općina. Kroz valorizaciju i ispravan pristup aktivnostima identifikacije i zaštite kulturno - historijskih i prirodnih dobara, učinit će se značajan doprinos "izgradnji imidža Općine" kao turistički atraktivne destinacije na osnovu bogatog kulturno - historijskog i civilizacijskog naslijeđa na ovim prostorima.

Na ovom planu ništa se nije podavno uradilo, izuzev izgradnje nekoliko spomen obilježja koja podsjećaju na događaje iz agresije na R BiH u periodu 1992. - 1995. (Prehulja, Koščan, Lokve, šehidska mezarja, spomen ploče ispred osnovnih škola, te u Sastavcima, Ormanju i Tarčinu - Žegrap).

Potrebno je što hitnije poduzeti aktivnosti na izradi kompletne evidencije kulturno - historijskog i prirodnog naslijeđa, odnosno jednog kompletnog elaborata koji bi osim evidencije sadržavao stručnu elaboraciju i mjere eventualne sanacije, korištenja i zaštite kulturno - historijskog i prirodnog naslijeđa na kompletnom području Općine Hadžići.

OSTALE AKTIVNOSTI IZ KULTURE

Već poznata grupa likovnih umjetnika sa područja općine Hadžići je nakon višegodišnjeg zajedničkog djelovanja organizovala likovnu koloniju "Tolan" koja je prerasla u svojevrsnu kulturnu manifestaciju.

3.12.3. Udruženja – nevladine organizacije

Na području Općine Hadžići registrovano je i prijavljeno 46 udruženja, (organizacije, društva, klubovi ili druge asocijacije), čije djelovanje obuhvata širok spektar društvenog života i aktivnosti. Imajući u vidu različitosti u svome djelovanju sve ove organizacije i udruženja se mogu podijeliti u nekoliko kategorija, ovisno o programskom djelokrugu svojih aktivnosti i to:

- Klubovi, organizacije i društva iz domena sporta i rekreacije:
- Udruženje i organizacije iz domena kulture
- Udruženja i organizacije boračke populacije
(ova udruženja su nabrojana u prethodnim poglavljima)
- Nevladine humanitarne organizacije

1. Crveni križ – krst – Općinska organizacija Hadžići
2. HO MDD "MERHAMET" – Osnovni odbor Hadžići

Druge društvene organizacije, udruženja i društva:

1. Udruženje penzionera Hadžići
2. Udruženje za zaštitu životne sredine "MUNIKA"
3. Udruženje Vatrogasno društvo Tarčin
4. Radio - amaterski klub Hadžići

5. Udruženja poljoprivrednika Hadžići
6. Udruženje "Tehnička kultura – narodna tehnika" Hadžići
7. Udruženje mladih "4. decembar" Hadžići
8. Udruženje žena "Biser" Hadžići
9. Udruženje Odred izviđača "Igman" Hadžići,
10. Udruženje poljoprivrednika "Zdrava hrana" Hadžići

3.12.4. Vjerske zajednice i objekti

Na području općine kao multietničke zajednice egzistiraju sve tri vjerske konfesije – zajednice sa pripadajućim vjerskim objektima u kojima vjernici slobodno upražnjavaju svoje vjerske potrebe.

- Islamska vjerska zajednica, organizirana kroz džemate koji djeluju u sklopu Medžlisa IZ Sarajevo kao pravnog subjekta. Vjernici u džematima svoje vjerske potrebe zadovoljavaju u vjerskim objektima – džamijama, odnosno mesdžidima u manjim naseljima
- Srpska pravoslavna crkva organizirana je u sastavu Srpske pravoslavne crkvene općine blažujsko – hadžićke, sa vjerskim objektima u Hadžićima – crkva - kapela i crkva na Oseniku
- Rimokatolička crkva organizovana kroz Rimokatolički župni ured u Tarčinu sa pripadajućim objektom Župne crkve

3.13. Lokalna uprava i njeni partneri

Lokalna samouprava podrazumijeva pravo i osposobljenost lokalne samouprave (općina i gradova) da u granicama zakona reguliraju i upravljaju određenim javnim poslovima na osnovu vlastite odgovornosti i interesu lokalnog stanovništva.

Jedinica lokalne samouprave ima vlastite nadležnosti ustanovljene ustavom i zakonom i ima pravo slobodnog i samostalnog raspolaganja svojom imovinom u skladu sa zakonom.

Kao nivo vlasti koji je najbliži građanima, općinama su donošenjem novog Zakona o principima lokalne samouprave („Službene novine F BiH“, broj: 49/06) data daleko veća ovlaštenja i nadležnosti, a samim tim nametnute i veće obaveze, nego što je to bilo do sada. Prenos i povjeravanje novih poslova jedinicama lokalne samouprave trebalo bi biti praćeno dodjelom sredstava potrebnih za njihovo efikasno obavljanje. Zakon će u potpunosti biti implementiran kada viši nivoi vlasti, donesu, tj. usklade svoje zakone sa naprijed navedenim federalnim zakonom.

Sadašnje stanje:

Poslove iz okvira vlastitih nadležnosti, kao i poslove iz okvira povjerenih poslova jedinice lokalne samouprave mogu obavljati i putem zajedničkih organa, službi, organizacija i institucija sa javnim ovlaštenjima i putem drugih vidova saradnje jedinica lokalne samouprave.

Organi jedinica lokalne samouprave su Općinsko vijeće i Općinski načelnik. Međusobni odnosi Općinskog vijeća i Općinskog načelnika zasnivaju se na principima međusobnog uvažavanja i saradnje, uz pojedinačnu odgovornost za ostvarivanje vlastitih nadležnosti i zajedničku odgovornost za funkcionisanje jedinica lokalne samouprave.

Općinsko vijeće je organ i ima 25 vijećnika. Općinski načelnik je izvršni organ uprave, predstavlja Općinu i rukovodi svim službama koje čine Jedinostveni općinski organ uprave. Nadležnost i ovlaštenja Općinskog načelnika utvrđena su Statutom Općine Hadžići, kojeg je donijelo Općinsko vijeće Hadžići, dok je djelokrug rada, uz adekvatan opis poslova općinskih službi za upravu, utvrđen Odlukom o organizovanju općinskih službi za upravu Općine Hadžići i obrazovanju Kabineta Općinskog načelnika, koju je donio Općinski načelnik.

Općinsko vijeće kroz svoj redovan rad i rad svojih stalnih radnih tijela, nadležno je prije svega za donošenje općinskih propisa i akata u skladu sa Ustavom, zakonom i Statutom općine. Odlukom o obrazovanju stalnih komisija osnovano je 14 stalnih radnih tijela.

Unutrašnja organizacija Jedinostvenog općinskog organa uprave, utvrđena je Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji Jedinostvenog općinskog organa uprave.

Jedinostveni općinski organ uprave čine službe za upravu i to:

- Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i zajedničke poslove,
- Služba za privredu, finansije i inspekcijски nadzor,
- Služba za imovinsko-pravne poslove, geodetske poslove i katastar nekretnina,
- Služba za prostorno uređenje, urbanizam i građenje,
- Služba za razvoj, stambeno-komunalne poslove i mjesne zajednice,
- Služba za boračko-invalidsku, socijalnu i zdravstvenu zaštitu, izbjegla i raseljena lica,
- Služba civilne zaštite,
- Kabinet općinskog načelnika.

Broj izvršilaca određen je prema vrsti, obimu i složenosti poslova uz osiguranje pune zaposlenosti svakog izvršioca i maksimalno korištenje njegovog stručnog znanja i drugih radnih sposobnosti. Sadašnje potrebe za brojem uposlenika, kao državnih službenika (VSS) tako i namještenika (VŠS, SSS, KV i NK) su u potpunosti zadovoljene.

Poslovanje iz djelokruga organa uprave Općine Hadžići i stručnih i posebnih službi obavljaju 83 uposlenika, od čega su 33 državni službenici, a 50 su namještenici. Od navedenog broja namještenika njih 9 je u međuvremenu steklo VSS tako da će izmjenom Zakona o državnoj službi u FBiH oni steći zvanje državnih službenika, čime će se kvalifikaciona struktura u Općini znatno poboljšati.

Osnovni cilj i zadatak uposlenika Općine Hadžići je pružanje usluga i stvaranje povoljnog ambijenta za razvoj lokalne zajednice. Krajnji korisnici usluga koje pruža općinska administracija su građani i ostali subjekti kojima treba biti pružena brza i potpuna usluga.

Kroz razne vidove edukacije, učešća na seminarima i obukama, a svakako i kroz kontinuirano stručno usavršavanje i obrazovanje koje je svaki uposleni dužan sam da provodi, te maksimalnim angažmanom na svom radnom mjestu, najveći broj uposlenih nastoji da svoj posao obavi kvalitetno, u skladu sa zakonima i propisima, što je moguće kvalitetnije, brže i efikasnije, a na puno zadovoljstvo svakog člana lokalne zajednice.

Kao rezultat takvih opredjeljenja, razvijen je sistem upravljanja kvalitetom (QMS), u skladu sa zahtjevima standard ISO 9001:2008, koji se koristi kao moćan alat u općinskim organima lokalne

vlasti. Potvrdom da je proveden audit sistema upravljanja, te utvrđena usklađenost sa zahtjevima normi sistema ISO 9001:2008, u ostvarivanju lokalne uprave i samouprave, Općina Hadžići je u januaru 2009. godine, dobila certifikat ISO 9001:2008, ovjeren od certifikacijske kuće "Bureau Veritas" iz Rijeke, Republika Hrvatska. To je bila krana napornog rada rukovodstva i uposlenika Općine čime se dostigao željeni nivo kvaliteta usluga.

Stanje informatičke tehnologije u općinskoj administraciji je zadovoljavajuće čime su zadovoljene potrebe savremene lokalne samouprave kojoj težimo. Napredak je ostvaren jer je izvršeno umrežavanje postojećih kompjutera u svim kancelarijama u jedinstven informatički sistem sa centralnim serverom što se odrazilo na povećanje zadovoljstva korisnika usluga.

Najveći problem u radu općinskih službi se do sada najviše osjećao u Općinskoj službi za opću upravu zbog nepostojećih uslova za rad u šalter sali jer isti nisu bili primjereni potrebama u odnosu na broj i strukturu stanovništva, uslijed čega je dolazilo do gužvi i dužeg čekanja u redu za usluge koje se pružaju. Naime, u strukturi stanovnika prevladavaju tzv. socijalne kategorije koje često imaju potrebe za ovjeravanje velikog broja dokumenata, te se nedostatak adekvatnih tehničkih uslova, kao i skućen prostor bitno odražavao na efikasnost pružanja usluga građanima. Radi premoštenja navedenih problema, a na veliko zadovoljstvo kako korisnika usluga tako i uposlenih uređena je šalter sala sa tehničkom opremom čime se znatno poboljšala efikasnost i kvalitet u pružanju usluga.

Na području Općine Hadžići, kao obavezan oblik mjesne samouprave putem kojih građani sudjeluju u odlučivanju o poslovima iz samoupravnog djelokruga i lokalnim poslovima koji neposredno i svakodnevno utiču na njihov život i rad osnovano je 17 mjesnih zajednica i to: Hadžići Centar, Binježevo, Donji Hadžići, Drozgometva, Grivići, Mokrine, Pazarić, Lokve, Osenik, Tarčin, Luke, Raštelica, Duranovići, Budmolići, Trzanj, Miševići i Žunovnica.

Transparentnost i javnost u radu kako Općinskog Vijeća tako i jedinstvenog organa uprave uopće, kao preduslov efektivnog političkog nadzora i garancije da će organi jedinice lokalne samouprave provoditi svoje dužnosti u interesu lokalne zajednice ostvarena je prije svega kroz izvještavanje sa održanih sjednica Općinskog vijeća putem TV SA i lokalne TV Igman.

Građani također aktivno učestvuju u utvrđivanju prioriteta prilikom izrade planova razvoja i budžeta lokalne samouprave, kao i u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou gdje kroz učešće u javnim raspravama imaju priliku da na ista daju svoje primjedbe.

Primjena Zakona o slobodi pristupa informacijama je na najvišem nivou, tako da se svi zahtjevi rješavaju u zakonom propisanom roku (15 dana), ukoliko se radi o informaciji koja je pod kontrolom organa uprave Općine Hadžići. U cilju što bolje implementacije ovog zakona Općina je odštamala Vodič za podnosiocima zahtjeva i Index-Registar koji se odnosi na informacije koje su u posjedu Općine Hadžići koji su dostupni korisnicima usluga.

Također, općina ima dobro uređenu zvaničnu općinsku WEB stranicu www.hadzici.ba/ koja se redovno ažurira novim informacijama, a i štampa se i izdaje Informativni Bilten Općine Hadžići kojim se građani obavještavaju o svim značajnim događajima na području općine.

3.14. Civilna zaštita

U oblasti Civilne Zaštite osnovni strateški cilj je podizanje nivoa sigurnosti građana koji stalno i privremeno borave na području Općine Hadžići. Za ostvarivanje ovog cilja neophodno je:

1. Provoditi aktivnosti oko osnivanja organizovanih struktura Civilne Zaštite, i
2. Preventivno provođenje mjera zaštite i spašavanja ljudi i materijalnih dobara od kojih se posebno izdvaja deminiranje zemljišta kao preduslov realizacije strateških ciljeva iz drugih oblasti.

4. SWOT ANALIZA

SWOT analiza predstavlja teoretski okvir za analizu trenutnog stanja neke zajednice ili subjekta, kao i okvir koji služi za iznalaženja načina za unaprjeđenje postojećeg stanja. SWOT analiza predstavlja skraćenicu engleskih riječi Strengths što znači snage, Weaknesses – slabosti, Opportunities – mogućnosti i Threats – prijetnje. Svi ovi faktori se dijele na unutarnje na koje je moguće djelovati i vanjske, eksterne faktore okruženja na koje je teško efikasno utjecati. Unutarnji faktori su snage i slabosti, dok su vanjski faktori mogućnosti i prijetnje. Pri tome je suština ove analize da se unutarnjim snagama poništavaju vanjske prijetnje, dok se vanjske šanse ili mogućnosti koriste za prevazilaženje unutarnjih slabosti.

Tim za izradu Strategije razvoja općine Hadžići je uradio SWOT analizu i iskoristio je prilikom definisanja Strateških opredjeljenja i Operativnih ciljeva. Prilikom izrade analize tim je došao do slijedećih rezultata:

4.1. S n a g e

- povoljan geostrateški položaj,
- klimatska i ambijentalna privlačnost i ekološka nezagađenost,
- blizina velikim potrošačkim centrima i posebno blizina glavnog grada,
- blizina i komunikacijska povezanost sa putnim i željezničkim pravicima, kao i blizina aerodroma,
- društvena i nacionalna lepeza različitosti kultura i običaja,
- razvijena komunalna infrastruktura: putevi, željeznica, vodovodna, elektro i gasovodna mreža, rasvjeta i sl,
- urbaniziran prostor,
- postojanje industrijske zone,
- postojanje preduzeća sa povoljnim referencama,
- općina tradicionalno prepoznatljiva po proizvodnji u drvenoj industriji, proizvodnji bezalkoholnih pića i u novije vrijeme po prehrambenoj industriji,
- značajni industrijski potencijali (moderne fabričke hale, magacini, skladišni prostori),
- izgrađene industrijske zone sa svom potrebnom infrastrukturom,
- solidno poslovanje malih i srednjih preduzeća,
- preduvjeti za razvoj poljoprivrede (poljoprivredno zemljište, stočni fond, poljoprivredna mehanizacija, organiziran otkup i prerada ljekovitog bilja, registrirana poljoprivredna zadruge, udruženje poljoprivrednih proizvođača),
- postoje uvjeti za projekte stanogradnje,

- mogućnost za razvoj turizma: prirodne ljepote, atraktivna izletišta, olimpijske planine Igman i Bjelašnica,
- značajan ljudski potencijal (raspoloživa stručna i relativno jeftina radna snaga),
- otvoreno i značajno iskustvo u radu sa ino-partnerima,
- postojanje sportskih klubova i dobre mogućnosti za razvoj sporta,
- veći broj udruženja iz oblasti kulture, postoje prostori za održavanje kulturnih manifestacija,
- pozitivni rezultati u implementaciji imovinskih zakona i stvaranje uvjeta za održivi povratak,
- postoje lokalni mediji,
- značajan potencijal u obnovljivim izvorima električne energije (vjetar, gas i sl.),
- dobra bezbjedonosna situacija na području općine,
- dobra mreža osnovni i srednjih školskih ustanova i blizina Univerzitetskog centra u Sarajevu,
- dobri šumski resursi,
- povoljni uslovi za proizvodnju zdrave hrane

4.2. Slabosti

- proces privatizacije nije dao očekivane rezultata,
- nedostatak investicija,
- neadekvatni uvjeti kreditiranja (visoke kamatne stope, nepovoljan rok otplate),
- nedostatak finansijskih sredstava i nepostojanje odgovarajućih namjenskih fondova,
- veliki broj nezaposlenih i loša kvalifikaciona struktura zaposlenih,
- spori procesi tranzicije,
- nizak nivo iskorištenosti raspoloživih potencijala,
- nedovoljno iskorišteni objekti bivše vojne industrije,
- imovinsko-pravna nadležnost za potencijalna izletišta,
- apatija i nizak nivo svijesti građana, prioritet na lokalnom i vlastitom interesu,
- slabosti u pravnoj regulativi u oblasti ekonomije, finansija i poreza,
- nedostatak stranog kapitala za investicije na području općine,
- minirane površine,
- otežana komunikacija sa privrednim subjektima (preduzećima),
- loša ekonomska moć stanovništva,

4.3. Šanse

- političke reforme u državi,
- pripadnost Sarajevskom kantonu,
- investicijske i druge mogućnosti koje pruža SERDA (Sarajevska razvojna agencija),
- industrijska tranzicija,
- aktivnosti u sferu turizma,
- općina je privlačna za domaće i strane investitore,
- reforme u oblasti školstva (Bolonjski proces u visokom obrazovanju),
- transportne komunikacije u i u okruženju lokalne zajednice (aerodrom, magistralni i regionalni putevi, željeznica, putne komunikacije sa susjednim državama, koridor Vc),

- blizina sjedišta javnih korporacija, ambasada, diplomatskih i konzularnih predstavništava, predstavništava internacionalnih kompanija i sl.,
- blizina sajamskih, kongresnih, turističkih i izložbenih centara,
- blizina atraktivnih turističkih destinacija,
- saradnja sa susjednim općinama i mogućnost povezivanja sa okruženjem,
- jačanje regionalne saradnje i mogućnost povezivanja sa europskim zemljama regiona,
- pozitivni efekti urbanizacije šireg prostora,
- mogućnost komuniciranja sa donatorima i investitorima,
- razvoj metalne industrije u i u okruženju lokalne zajednice,
- olimpijske planine kao regionalni centri turizma,

4.4. Opasnosti

- nedostatak državne strategije razvoja,
- politička nestabilnost šireg područja,
- složen politički sistem u državi,
- preglomazan administrativni aparat,
- ispolitiziranost svih sfera života,
- loša državna politika strukturalnog prilagođavanja aktuelnim zbivanjima u zemlji,
- izostanak koordinacije na državnom, entitetskom i među-kantonalnom nivou,
- sporo donošenje zakona zbog neusaglašavanja stavova na državnom i entitetskom nivou,
- neusaglašenost poreske politike i stalne promjene poreskog sistema,
- loša implementacija privatizacije,
- evidentan izlazak BiH iz fokusa interesovanja međunarodne zajednice,
- neadekvatna koordinacija između politike, privrede i školstva,
- negativan utjecaj ukupne politike na poslovne aktivnosti,
- sporo suzbijanje kriminala, maloljetničke delikvencije i bujanje sive ekonomije i crnog tržišta,
- nedovoljno povjerenje u institucije sistema (tužilaštvo, pravosuđe i sl.),
- globalizacija tržišta i neusklađenost plasmana robe koja potiče iz uvoza u odnosu na domaću proizvodnju,
- kvalitet roba i usluga uglavnom nije u skladu sa europskim standardima,
- globalna svjetska ekonomska kriza i recesija,
- teška socio-ekonomska situacija, štrajkovi, stečaji i likvidacije firmi,
- neadekvatna podrška poduzetnicima sa višeg nivoa vlasti,
- komplikovane procedure samozapošljavanja,

Kao rezultat urađene analize proizašla je jasna Vizija razvoja općine kao misao vodilja za sve strukture općine u njenom daljnjem razvoju:

5. VIZIJA RAZVOJA OPĆINE HADŽIĆI

Općina Hadžići će težiti razvoju koji će obezbjediti uslove za izgradnju industrijsko - energetskih i turističkih kapaciteta, proizvodnju zdrave hrane uz poštivanje svih standarda zaštite životne sredine, sa ciljem da postane ekološki zaštićena općina, ugodna za život svih njenih stanovnika.

6. STRATEŠKA OPREDJELJENJA SA OPERATIVNIM CILJEVIMA

STRATEŠKA OPREDJELJENJA	1. Izrada Prostorno-planskih dokumenata za intenzivan razvoj Općine u svim oblastima	2. Obezbeđivanje uslova za razvoj privrede	3. Izgradnja infrastrukture	4. Obezbeđivanje uslova za primjenu standarda životne okoline	5. Obozbeđivanje uslova za poboljšanje društvenog standarda	6. Odgovorna i efikasna lokalna uprava
OPERATIVNI CILJEVI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izmjene i dopune postojećih zakona i donošenje novih propisa, 2. Izmjene, dopune i izrada novih prostorno-planskih dokumenata. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Privođenje krajnjoj namjeni postojećih industrijskih zona, 2. Stvaranje uslova za razvoj energetskih kapaciteta (vjetroenergija i hidropotencijali 3. Stvaranje uslova za aktiviranje turističkih potencijala, 4. Podrška razvoju poljoprivrede, 5. Stvaranje uslova za efikasnije korištenje prirodnih resursa. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Izgradnja infrastrukturnih objekata za snabdjenje pitkom vodom, 2. Izgradnja, rekonstrukcija i modernizacija putne infrastrukture 3. Nastavak izgradnje gasne mreže, 4. Izgradnja ostale infrastrukture (električna energija, PTT usluge, javna rasvjeta, itd.), 5. Odvođenje otpadnih voda. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Realizacija planskih zadataka utvrđenih LEAP-om. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poboljšanje zdravstvene zaštite građana, 2. Poboljšanje uslova u oblasti obrazovanja, 3. Poboljšanje uslova u oblasti kulture, 4. Poboljšanje uslova u oblasti sporta. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Implementacija odredaba Standarda ISO 9001:2008, 2. Upravljanje projektom (razvijanje kapaciteta lokalne zajednice). 3. Jačanje uloge mjesnih zajednica

7. STRATEŠKA OPREDJELJENJA SA OPERATIVNIM CILJEVIMA I KONKRETNIM PROJEKTIMA

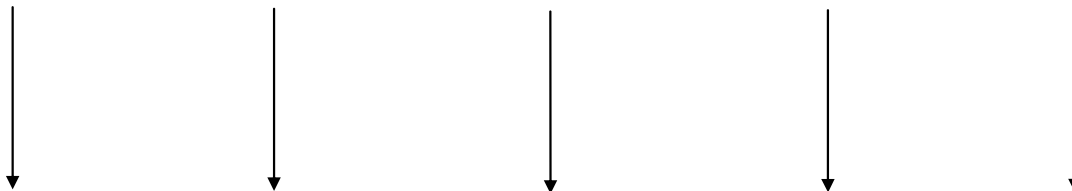

OPERATIVNI CILJ 1.1.	OPERATIVNI CILJ 1.2.
Izmjene i dopune postojećih zakona i donošenje novih propisa	Izmjene, dopune i izrada novih prostorno – planskih dokumenata.

PROJEKTI:

1. Regulacioni plan Hadžići

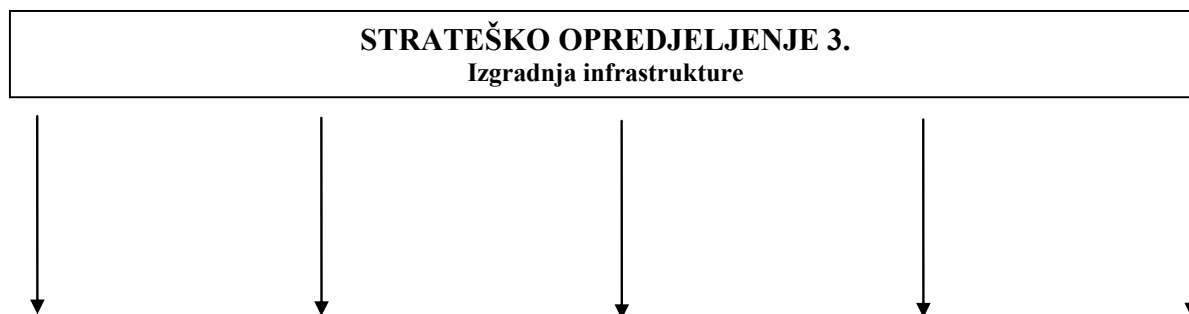
STRATEŠKO OPREDJELJENJE 2.
Obezbjeđivanje uslova za razvoj privrede

OPERATIVNI CILJ 2.1.	OPERATIVNI CILJ 2.2.	OPERATIVNI CILJ 2.3.	OPERATIVNI CILJ 2.4.	OPERATIVNI CILJ 2.5.
Privođenje krajnjoj namjeni postojećih industrijskih zona,	Stvaranje uslova za razvoj energetskih kapaciteta (vjetroat energija i hidropotencijali)	Stvaranje uslova za aktiviranje turističkih potencijala	Podrška razvoju poljoprivrede	Stvaranje uslova za efikasnije korištenje prirodnih resursa

PROJEKTI:

1. Valorizacija „PEĆINE MEGARA“

OPERATIVNI CILJ 3.1.	OPERATIVNI CILJ 3.2.	OPERATIVNI CILJ 3.3.	OPERATIVNI CILJ 3.4.	OPERATIVNI CILJ 3.5.
Izgradnja infrastrukturnih objekata za snabdijevanje pitkom vodom	Izgradnja, rekonstrukcija i modernizacija putne infrastrukture	Nastavak izgradnje gasne mreže	Izgradnja ostale infrastrukture (električna energija, PTT usluge, javna rasvjeta, itd.)	Odvođenje otpadnih voda

PROJEKTI:

1. Izgradnja javne rasvjete u naseljima: Vrbanja, Smucka, Opute, Kučice, Dupovci, Garovci, Brezovačka - Trzno, Kučkovići, Ferhatlije, Jeleć, Igmanska cesta, Sutice, Kasatići nastavak, Miševići nastavak, Beganovi - Grude, Džanići, Vukovići, Garovci, Ušivak, Breza, Koščan, Ban Brdo.
2. Završetak izgradnje nove Osnovne škole u Hadžićima
3. Završetak izgradnje nove ambulante i prostorija mjesne zajednice u Tarčinu
4. Izgradnja društvenog doma i prostorija mjesne zajednice u Oseniku
5. Asfaltiranje i rekonstrukcija lokalnih puteva u naseljima: put Luke – spuštanje nivoa puta u naselju Luke (nadvožnjak), put Beganovi – Lihovci, put Brezovačka - Žunovačka, put Jeleć, put Grivići zaseok Kore, Novo naselje kod Remontnog Zavoda, Ulica 12 Hercegovačke brigade i Ban brdo, ogranci puteva u Garovcima, ulica Igmanska dio kroz Gačanoviće, put Miševići ogranci iza Šaminog Gaja, put Miševići ogranci kod kombi okretaljke i put Miševići ogranci iza restorana Centar BiH, put Binježevo - Miševići, put Ušivak – Bjelotine, put za selo Breza, put Kasatići, put Drozgometva - Selimovići, put Kahrmani - Ljubovčići, rekonstrukcija i modernizacija ulice Bjelašničke sa izgradnjom pješačkih staza, izgradnja puta Trnčići – Dragovići, rekonstrukcija stare magistrale od Resnika do Osenika, modernizacija ulice Mrđana Đoke sa izgradnjom pješačkih staza, završetak rekonstrukcije ulice Hadželi do uključenja na M-17.

6. Vodosnabdjevanje i regulacija vodotoka

- Izgradnja vodovoda

- a) Nastavak izgradnje vodovoda Ušivak, Bjelotine i Matići
- b) Nastavak izgradnje vodovodnog sistema Miševići
- c) Nastavak rekonstrukcije i izgradnje vodovodnog sistema Mehina Luka – Tarčin - Kazina Bara
- d) Rekonstrukcija vodovoda u naseljima Ramići i Grude

- Izgradnja kanalizacije

- a) Nastavak izgradnje kanalizacionog sistema Kučice, Grivići, Vrančići i Drozgometva
- b) Izgradnja dijela kanalizacionog sistema Mostarsko raskršće
- c) Izgradnja dijela kanalizacionog sistema Obrovac
- d) Izgradnja fekalne kanalizacije u naselju Miševići
- e) Izgradnja fekalne kanalizacije u naseljima Ušivak, Musići i Bjelotine
- f) Nastavak izgradnje fekalnog kolektora Hadžići – Pazarić - Resnik
- g) Izgradnja kanalizacionog sistema Kahrimani - Ljubovčići
- h) Izgradnja fekalne kanalizacije u naselju Tarčin sa postrojenjem za prečišćavanje
- i) Dovršetak izgradnje fekalne kanalizacije u naselju Lokve

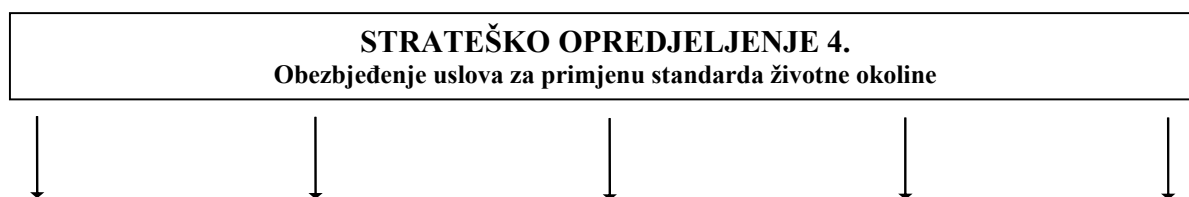
- Regulacija vodotoka

- a) Nastavak izgradnje regulacije rijeke Zujevine, potoka Kradenik, Resnik, Vihrica i Žunovačkog potoka

7. Infrastrukturno uređenje industrijskih i stambenih zona

- a) Realizacija ugovorene II faze saobraćajnice unutar obuhvata RP Centar Hadžići

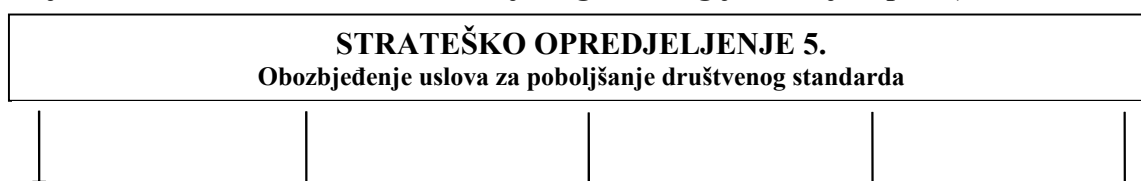
8. Nastavak izgradnje gasne mreže u naseljima: Miševići, Drozgometva, Ban Brdo i izgradnja primarnog voda za naselja Pazarić i Tarčin

OPERATIVNI CILJ 4.1.
Realizacija planskih zadataka utvrđenih LEAP-om

PROJEKTI:

(Projekti će biti dodati u konačnom Prijedlogu Strategije razvoja Općine)

OPERATIVNI CILJ 5.1.	OPERATIVNI CILJ 5.2.	OPERATIVNI CILJ 5.3.	OPERATIVNI CILJ 5.4.
Poboljšanje zdravstvene zaštite građana	Poboljšanje uslova u oblasti obrazovanja	Poboljšanje uslova u oblasti kulture	Poboljšanje uslova u oblasti sporta

PROJEKTI:

1. Završetak izgradnje nove ambulante u Tarčinu sa prostorijama Mjesne zajednice
2. Rekonstrukcija centralnog objekta Doma zdravlja
3. Izgradnja nove ambulante u Binježevu sa prostorijama Mjesne zajednice
4. Popuna neophodnim kadrovima – specijalistima u Domu zdravlja
5. Dovođenje opremanja Multimedijalnog centra
6. Izgradnja sportskih ploha
7. Nabavka sanitetskog vozila
8. Realizacija projekta sanacije KSIRC-a

OPERATIVNI CILJ 6.1	OPERATIVNI CILJ 6.2
Implementacija odredaba Standarda ISO 9001:2008	Upravljanje projektom (razvijanje kapaciteta lokalne zajednice)

PROJEKTI:

1. Pružanje usluga i stvaranje povoljnog ambijenta za razvoj lokalne zajednice,
2. Profesionalan i stručan pristup u skladu sa zahtjevima i propisima,
3. Obuka o upravljanju projektima,
4. Implementacija i osmišljavanje projekata.

PRILOZI :

- Projekti

PROJEKAT BROJ: 1

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI		
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Izmjene i dopune i izrada novih prostorno – planskih dokumenata		
OPERATIVNI CILJ	Plansko uređenje prostora		
PROJEKAT	Regulacioni plan Hadžići		
LOKACIJA	Hadžići		
KRATAK OPIS	Više postojećih planova uvezati u jednu cjelinu i obraditi planski neizgrađene prostore (najkvalitetniji prostori užeg urbanog područja Hadžići)		
CILJ PROJEKTA	Plansko uređenje prostora uz poštivanje najviših standarda tehničkih i estetskih standarda		
OČEKIVANI REZULTATI	Novi, prijatniji, funkcionalniji i planski pristup prostoru		
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE			
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI		VREMENSKI OKVIR
Inicijativa za izradu Regulacionog plana Hadžići	Općina Hadžići Zavod za planiranje razvoja Kantona Sarajevo		2010., 2011. i 2012. godina
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići		2011. – 2012. GODINA
Korisnici – uključujući i njihov broj	Stanovnici prije svega naselja Hadžići i ostali stanovnici Općine Hadžići i novi potencijalni investitori		
Procjena vrijednosti	Izrada projekta i svih uslova za izradu projekta cca 200.000,00 KM		
IZVOR FINANSIRANJA	OPĆINA	KANTON	OSTALI
	Hadžići	Sarajevo	

**PROJEKTI INFRASTRUKTURE
PROJEKAT BROJ: 2**

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i planska organizacija područja	
OPERATIVNI CILJ	Podrška razvoju infrastrukture od značaja	
PROJEKAT	Infrastrukturno uređenje industrijskih i stambenih zona	
LOKACIJA	Područje općine Hadžići	
KRATAK OPIS	Nastavak izgradnje infrastrukture na lokalitetu centar Hadžići i industrijske zone Garovci	
CILJ PROJEKTA	Stvaranje uslova za izgradnju privrednih i stambenih objekata na području općine Hadžići	
OČEKIVANI REZULTATI	Izgradnja novih stambenih naselja i privrednih kapaciteta	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Otvaranje novih radnih mjesta i izgradnja novih stambenih jedinica	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	OPĆINA HADŽIĆI	2011. – 2015. GODINA
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2011. – 2015. GODINA
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2011. – 2015. GODINA
Broj krajnjih korisnika projekta	Građani Općine Hadžići	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	1.000.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	300.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO	700.000,00 KM	
FEDERACIJA BiH		

PROJEKAT BROJ: 3

PODRUČJE	OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Obezbjeđenje uslova za razvoj privrede	
OPERATIVNI CILJ	Stvaranje uslova za aktiviranje turističkog potencijala	
PROJEKAT	Valorizacija pećine Megara	
LOKACIJA	MZ Budmolići	
KRATAK OPIS PROJEKTA	Stvaranje uslova za posjete pećini Megara i stvaranje sadržaja na lokalitetu Laništa (turističke, didaktičke, sportske, rekreativne, obrazovne, speleološke i sl.)	
CILJ PROJEKTA	Pećina Megara će svojim posjetiocima ponuditi jedinstveno iskustvo u smislu speleološkog turizma, uz mogućnost konzumacije zdrave, ekološki proizvedene hrane, biljnog i životinjskog porijekla, uz mogućnosti planinskog i šumskog rekreacionog turizma.	
OČEKIVANI REZULTATI	Pružanje jedinstven usluge planinskog turizma; Zapošljavanje lokalnog stanovništva; Obrazovanje i informisanje mladih o značaju biljnog i životinjskog svijeta u održanju planete zemlje („Djeluj lokalno, misli globalno“); Naučno – istraživačke, rekreativne, izletničke svrhe i slično.	
OPRAVDANOST PROJEKTA	<ul style="list-style-type: none"> - Uz odgovarajuću podršku učesnika u implementaciji i održavanju projekta, moguće je trajno zadovoljiti potrebe povezane sa speleološkim turizmom na lokalitetu pećine, - Uključiti lokalno stanovništvo na obezbjeđenju ekološki proizvedene hrane, - Istovremeno zadovoljavanje potreba svih ljubitelja prirode, koji bi svoje edukativne, didaktičke, naučno-istraživačke, rekreativne i druge potrebe i svrhe zadovoljili na ovom lokalitetu bogatom florom i faunom 	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Izrada geosnimaka i ocrtavanje terena	Općina Hadžići sa partnerima (domaćim i inozemnim)	2011. godina
Izvođenje građevinskih radova u skladu sa tenderom	Općina Hadžići sa partnerima (domaćim i inozemnim)	2011. i 2012. godine
Izvođenje elektroradova u skladu sa tenderom	Općina Hadžići sa partnerima (domaćim i inozemnim)	2011. i 2012. godine
Unutrašnje osvjtljenje i turistička staza	Općina Hadžići sa partnerima (domaćim i inozemnim)	2011. i 2012. godine
Mobilijar i ostali potrebni sadržaji	Općina Hadžići sa partnerima (domaćim i inozemnim)	2012. godina
Turistička signalizacija	Općina Hadžići sa partnerima (domaćim i inozemnim)	2011. i 2012. godine
Izrada promotivnog materijala	Općina Hadžići sa partnerima (domaćim i inozemnim)	2011. i 2012. godine
BROJ KRAJNJIH KORISNIKA PROJEKTA	Svi zainteresovani ljubitelji prirode, kako iz Kantona, tako i šire	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	Oko 170.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
REGIJA PIJEMONTE	Oko 150.000,00 KM	
OPĆINA HADŽIĆI	Oko 20.000,00 KM	

**PROJEKTI INFRASTRUKTURE
PROJEKAT BROJ :4**

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i planska organizacija područja	
OPERATIVNI CILJ	Podrška razvoju infrastrukture od značaja	
PROJEKAT	Asfaltiranje i rekonstrukcija lokalnih puteva	
LOKACIJA	Naselja općine Hadžići	
KRATAK OPIS	Nastavak izgradnje i asfaltiranja lokalnih puteva na području općine Hadžići	
CILJ PROJEKTA	Poboljšavanje putne infrastrukture na području općine Hadžići	
OČEKIVANI REZULTATI	Poboljšanje saobraćajne infrastrukture	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Opravdano sa više aspekata, a u prvom redu podizanje bezbjednosne strukture puteva i podizanje nivoa zadovoljstva stanovništva	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	OPĆINA HADŽIĆI KANTON SARAJEVO	2011. – 2015. GODINA
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2011. – 2015. GODINA
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2011. – 2015. GODINA
Broj krajnjih korisnika projekta	Stanovništvo šireg područja općine Hadžići	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	3.000.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	1.500.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO	750.000,00 KM	
FEDERACIJA BiH	750.000,00 KM	

**PROJEKTI INFRASTRUKTURE
PROJEKAT BROJ: 5**

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i planska organizacija područja	
OPERATIVNI CILJ	Podrška razvoju infrastrukture od značaja	
PROJEKAT	Vodosnabdjevanje i regulacija vodotoka	
LOKACIJA	Područje općine Hadžići	
KRATAK OPIS	Nastavak izgradnje vodovodnih sistema naselja: Miševići, Bjelotine, Ušivak i šire područje naselja Tarčin	
CILJ PROJEKTA	Poboljšavanje vodosnabdjevanja na području općine Hadžići	
OČEKIVANI REZULTATI	Poboljšanje uslova života i podizanje higijenskih uslova na veći nivo	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Opravdano sa više aspekata, a u prvom redu podizanje uslova za život i neprekidno snabdjevanje pitkom vodom	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	OPĆINA HADŽIĆI	2011. – 2015. GODINA
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2010. – 2015. GODINA
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2010. – 2015. GODINA
Broj krajnjih korisnika projekta	Stanovništvo šireg područja općine Hadžići	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	2.000.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	1.000.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO	1.000.000,00 KM	
FEDERACIJA BiH		

**PROJEKTI INFRASTRUKTURE
PROJEKAT BROJ : 6**

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i planska organizacija područja	
OPERATIVNI CILJ	Podrška razvoju infrastrukture od značaja	
PROJEKAT	Izgradnja javne rasvjete	
LOKACIJA	Mjesne zajednice sa područja Općine	
KRATAK OPIS PROJEKTA	Izgradnja javne rasvjete na područjima koja do sada nisu imala javnu rasvjetu	
CILJ PROJEKTA	Osvjetljenje kompletnog naseljenog područja općine Hadžići	
OČEKIVANI REZULTATI	Poboljšanje uslova življenja na prostoru općine Hadžići	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Opravdano sa više aspekata, a u prvom redu bezbjedonosni aspekt, slobodnije kretanje stanovništva i bolji uslovi života	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	OPĆINA HADŽIĆI	2011. – 2015. GODINA
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2011. – 2015. GODINA
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2011. – 2015. GODINA
Broj krajnjih korisnika projekta	Stanovnici naselja općine Hadžići-27002	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	700.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	700.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO		
FEDERACIJA BiH		

**PROJEKTI INFRASTRUKTURE
PROJEKAT BROJ : 7**

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i planska organizacija područja	
OPERATIVNI CILJ	Podrška razvoju infrastrukture od značaja	
PROJEKAT	Završetak izgradnje nove osnovne škole	
LOKACIJA	Naselje Hadžići	
KRATAK OPIS	Završetak izgradnje nove osnovne škole u naselju Hadžići	
CILJ PROJEKTA	Poboljšavanje uslova osnovnog obrazovanja na području općine Hadžići	
OČEKIVANI REZULTATI	Poboljšanje uslova obrazovanja na prostoru općine Hadžići	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Opravdano sa više aspekata, a u prvom redu rasterećenje postojeće škole Osnovne škole „6 mart“ koja je prebukirana brojem učenika	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	OPĆINA HADŽIĆI KANTON SARAJEVO	2011. – 2015. GODINA
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2010. godina
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2010. godina
Broj krajnjih korisnika projekta	Učenici osnovnih škola sa područja Hadžića	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	3.000.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	150.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO	2.850.000,00 KM	
FEDERACIJA BiH		

PROJEKTI INFRASTRUKTURE

PROJEKAT BROJ : 8

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i planska organizacija područja	
OPERATIVNI CILJ	Podrška razvoju infrastrukture od značaja	
PROJEKAT	Završetak izgradnje nove ambulante u Tarčinu sa prostorijama mjesne zajednice	
LOKACIJA	Naselje Tarčin	
KRATAK OPIS	Završetak izgradnje nove ambulante i prostorija mjesne zajednice	
CILJ PROJEKTA	Poboljšavanje uslova zdravstvene zaštite i pružanja usluga stanovništvu Tarčina	
OČEKIVANI REZULTATI	Poboljšanje uslova zdravstvene zaštite na području Tarčina	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Opravdano sa više aspekata, a u prvom redu podizanje zdravstvenih usluga u naselju Tarčin	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	OPĆINA HADŽIĆI KANTON SARAJEVO	2010. godina
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2010. godina
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2010. godina
Broj krajnjih korisnika projekta	Stanovništvo šireg područja Tarčina	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	150.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	150.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO		
FEDERACIJA BiH		

PROJEKAT BROJ : 9

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Poboljšanje uslova za poboljšanje društvenog standarda	
OPERATIVNI CILJ	Poboljšanje uslova za rad u Centralnom objektu Doma zdravlja Hadžići	
PROJEKAT	Rekonstrukcija centralnog objekta	
LOKACIJA	Hadžići	
KRATAK OPIS PROJEKTA	Rekonstrukcija centralnog objekta	
CILJ PROJEKTA	Poboljšanje uslova za rad u centralnom objektu	
OČEKIVANI REZULTATI	Obezbijeđena inicijalna sredstva u Budžetu Općine u skladu sa inicijativom realizovan projekat	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	- Općina Hadžići - OJ Dom zdravlja Hadžići	2011. – 2015. godina
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2011. – 2015. godina
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2011. – 2015. godina
Broj krajnjih korisnika projekta	Stanovnici Općine Hadžići	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	200.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	100.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO	100.000,00 KM	
FEDERACIJA BiH		

PROJEKAT BROJ : 10

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i planska organizacija područja	
OPERATIVNI CILJ	Podrška razvoju infrastrukture od značaja za mjesnu zajednicu Binježevo i mjesnu zajednicu Miševići	
PROJEKAT	Izgradnja ambulante porodične medicine u Binježevu sa prostorijama mjesne zajednice	
LOKACIJA	Naselje Binježevo	
KRATAK OPIS PROJEKTA	Izgradnja ambulante porodične medicine u Binježevu sa prostorijama mjesne zajednice	
CILJ PROJEKTA	Poboljšanje uslova zdravstvene zaštite i pružanja usluga stanovništvu mjesne zajednice Binježevo i mjesne zajednice Miševići	
OČEKIVANI REZULTATI	Poboljšanje uslova zdravstvene zaštite na području mjesne zajednice Binježevo i mjesne zajednice Miševići	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Opravdano sa više aspekata, a u prvom redu podizanje zdravstvenih usluga u naseljima Binježevo i Miševići	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	Općina Hadžići Kanton Sarajevo	2011. – 2015. godina
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2011. – 2015. godina
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2011. – 2015. godina
Broj krajnjih korisnika projekta	Građani mjesnih zajednica Binježevo i Miševići	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	350.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	200.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO	150.000,00 KM	
FEDERACIJA BiH		

PROJEKAT BROJ : 11

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI MJESNA ZAJEDNICA CENTAR	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i obezbjeđenje uslova za poboljšanje društvenog standarda iz oblasti kulture	
OPERATIVNI CILJ	Obezbjeđenje optimalnih preduslova za razvoj kulture i drugih sadržaja	
PROJEKAT	Dovršetak opremanja multimedijalnog centra	
LOKACIJA	Mjesna zajednica Centar	
KRATAK OPIS PROJEKTA	Stvaranje prostornih uslova za realizaciju kulturnih manifestacija i drugih društvenih sadržaja (priredbe, koncerti, tribine, sjednice i sl.) – nepostojanje adekvatnog prostora za ove sadržaje	
CILJ PROJEKTA	Obezbjeđenje prostora i uslova za kulturne i opće društvene aktivnosti	
OČEKIVANI REZULTATI	Obezbijeđen adekvatan prostor, razvoj infrastrukture od značaja za općinu i poboljšanje društvenog standarda	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Projekat opravdan – potreban radi obezbjeđenja uslova za kulturne i druge društveno korisne sadržaje	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	Općina Hadžići	2011. – 2015. godina
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2011. – 2015. godina
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2011. – 2015. godina
Broj krajnjih korisnika projekta	Građani Općine Hadžići	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	500.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	350.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO	150.000,00 KM	
FEDERACIJA BiH		

PROJEKAT BROJ : 12

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI MJESNA ZAJEDNICA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i planska organizacija područja	
OPERATIVNI CILJ	Podrška razvoju infrastrukture od značaja	
PROJEKAT	Rekonstrukcija centralnog grijanja u KSIRC - Hadžići	
LOKACIJA	Mjesna zajednica HADŽIĆI	
KRATAK OPIS PROJEKTA	Izgradnja novih instalacija, kotlovnice i grijnih tijela u Kulturno sportskom i rekreacionom centru Hadžići	
CILJ PROJEKTA	Poboljšanje uslova za obavljanje sportskih aktivnosti u KSIRC-u, kao i za izvođenje nastave fizičke kulture	
OČEKIVANI REZULTATI	Veća iskoristivost kapaciteta sportske dvorane u jesenjem i zimskom periodu	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Opravdano sa svih aspekata	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	OPĆINA HADŽIĆI	2011. i 2012. godina
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2011. i 2012. godina
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2011. i 2012. godina
Broj krajnjih korisnika projekta	Građani Općine Hadžići	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	200.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	200.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO		
FEDERACIJA BiH		

PROJEKAT BROJ : 13

PODRUČJE	KANTON SARAJEVO OPĆINA HADŽIĆI MJESNA ZAJEDNICA HADŽIĆI	
STRATEŠKO OPREDJELJENJE	Razvoj infrastrukture i obezbjeđenje uslova za poboljšanje društvenog standarda iz oblasti sporta i fizičke kulture	
OPERATIVNI CILJ	Obezbjeđenje optimalnih preduvjeta za razvoj sporta i drugih sadržaja	
PROJEKAT	Izgradnja sportskih ploha	
LOKACIJA	Mjesne zajednice	
KRATAK OPIS PROJEKTA	Stvaranje prostornih uslova za rekreativne aktivnosti i sport – nepostojanje adekvatnog prostora za ove sadržaje	
CILJ PROJEKTA	Obezbjeđenje prostora i uslova za zadovoljavanje potreba rekreativnih i sportskih aktivnosti	
OČEKIVANI REZULTATI	Obezbjeđen adekvatan prostor, razvoj infrastrukture od značaja za općinu i poboljšanje društvenog standarda	
OPRAVDANOST PROJEKTA	Projekat opravdan potrebom obezbjeđenja prostornih uslova za sportsko-rekreativne i druge društvene korisne sadržaje	
REALIZACIJA PROJEKTA I STEPEN PRIPREMLJENOSTI DOKUMENTACIJE		
AKTIVNOSTI	NOSIOCI AKTIVNOSTI	VREMENSKI OKVIR
Prikupljanje potrebne dokumentacije	Općina Hadžići	2011. – 2015. godina
Odabir izvođača radova	Komisija za javne nabavke općine Hadžići	2011. – 2015. godina
Izvođenje radova	Odabrani izvođač	2011. – 2015. godina
Broj krajnjih korisnika projekta	Građani Općine Hadžići	
FINANSIJSKA PROCJENA REALIZACIJE PROJEKTA	400.000,00 KM	
IZVORI FINANSIRANJA		
OPĆINA HADŽIĆI	250.000,00 KM	
KANTON SARAJEVO	150.000,00 KM	
FEDERACIJA BiH		